

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ZORUNLU GÖÇ ETMİŞ ETNİK GRUPLARA MENSUP YETİŞKİN
BİREYLERDE AGRESYON EĞİLİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HAZAL BURCU ERGÜN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Ayşegül YETKİN

İSTANBUL,2017

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Psikoloji.....Anabilim/Anasanat Dalı Klinik Psikoloji Programı Tezli Yüksek Lisans
öğrencisi Hazal BUNCU ERGÜN..... tarafından hazırlanan
“Zorunlu Gec Emis Etik Sorularına Mensup Yetişkin
Bireylerde Ağrıyan Eğitimi”
adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Tarihi 20/06/2017

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu) :

İmzası:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Aysegül YERKİN

Danışman: Halic Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Atilla TEKİN

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Ali DAHI

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi

Jüri Üyesi:

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

Jüri Üyesi:

.....Üniv. ASD/ ABD Öğr. Üyesi (Yedek)

.....
.....
.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli ve danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Yrd. Doç. Dr. Ayşegül YETKİN' e teşekkürlerimi sunuyorum. Hayatım boyunca bana olan sevgilerini, inançlarını her an hissettiren, beni sabırla dinleyen, destek olan ve bu tez süreci boyunca da her zaman yanımda olan anneme ve babama minnettarlığımı sunuyorum. En stresli zamanlarımda o güzel enerjisi, neşesiyle beni motive eden canım kardeşim Selin ERGÜN'e teşekkürlerimi sunuyorum. Meslektaşım, en yakın arkadaşım, bu yolda karşılaştığımız zorluklara karşı birlikte yürüdüğüm, Betül MORGÜL'e ve desteklerini eksik etmeyen ailesine şükranlarımı sunuyorum. Ve son olarak aşkıyla, mutluluğuyla, sevgisiyle, saygısıyla hayatıma anlam katan, her zaman yanımda olan, benim yüzümü güldüren en büyük şükür sebebim canım nişanlım Sefa YAŞAR'a ve kocaman bir aile olduğumuz iyikilerim, kıymetlilerim YAŞAR ailesine minnettarlığımı ve şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
KISALTMALAR	III
TABLolar LİSTESİ.....	IV
EKLER LİSTESİ.....	V
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII

1. GİRİŞ.....1

1.1.Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Problem Cümlesi	4
1.4. Alt Problem Cümleleri	4
1.5. Araştırmanın Önemi	4
1.6. Araştırmanın Sayıltıları	5
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	5

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....6

2.1. Türkiye ve Göç.....	6
2.1.1. Türkiyede Göç Tarihsel Bakış.....	7
2.1.2. Göç ve İnsan.....	9
2.1.3. Dünya’da yaşanan göç olayları.....	11
2.1.4.Mülteci ve Göçmen Olmak	13
2.1.5.Göç Kuramları.....	18
2.2. Agresyon’a Kuramsal Açıklamalar.....	26

3. YÖNTEM.....34

3.1. Araştırma Modeli.....	34
3.2. Çalışmanın Yeri ve Zamanı	34
3.3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi	34

3.4. Veri Toplama Yöntemi	34
3.5. Veri Toplama Araçları	34
3.5.1. Sosyo-demografik Bilgi Formu	
3.5.2. Buss Perry Agresyon Ölçeği.....	
3.6. Örneklem Sayılarının Belirlenmesi	35
3.7. Verilerin Değerlendirilmesi.....	35
4. BULGULAR	36
5. TARTIŞMA	43
6. SONUÇ	47
7. KAYNAKLAR	48
8. EKLER	58
8.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu	
8.2. Buss Perry Agresyon Ölçeği (BPSÖ)	
8.3. Etik Kurul İzin Formu	
8.4. İntihal Raporu	
9. ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

APA: American Psychological Association

BPSÖ: Buss Perry Agresyon (Saldırganlık) Ölçeği

Diğ: Diğerleri

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcı Cinsiyet ve Medeni Durum Tablosu.....	36
Tablo 2. Katılımcı Eğitim ve Göç Ettiği Yer Durum Tablosu	37
Tablo 3. Katılımcı Yaşadığı Yer ve Çalışma Durum Tablosu	37
Tablo 4. Katılımcı Maddi Geliri ve Psikolojik Durum Tablosu.....	38
Tablo 5. Katılımcı Öfke Durumu ve Psikolojik Durum Tablosu	38
Tablo 6. Cronbach Alpha Değeri	39
Tablo 7. Ölçek Soruların Ortalama Değerleri	39
Tablo 8. Zorunlu göç yaşamış bireylerin agresyon seviyesi tablosu	40
Tablo 9. Zorunlu göç etmiş bireylerin Cinsiyete göre agresyon düzeyleri.....	41
Tablo 10. İş Sahibi Olma Durumu İle Agresyon Düzeyi Tablosu.....	41
Tablo 11. Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	42

EKLER LİSTESİ

- EK 1.** Sosyo-Demografik Bilgi Formu.....
- EK 2.** Buss Perry Agresyon Ölçeği
- EK 3.** Buss Perry Agresyon Ölçeği Türkçe Standardizasyon.....

GENEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Hazal Burcu ERGÜN
Anabilim Dalı : Psikoloji
Programı :Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı :Yrd.Dç.Dr Ayşegül YETKİN
Tez Türü ve Tarihi :Yüksek Lisans - 2017

ZORUNLU GÖÇ ETMİŞ ETNİK GRUPLARA MENSUP YETİŞKİN BİREYLERDE AGRESYON EĞİLİMİ

ÖZET

Bu araştırma “Zorunlu Göç Etmiş Etnik Gruplara Mensup Yetişkin Bireylerde Agresyon Eğilimi ” değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma İstanbul ili Beyoğlu, Bağcılar, Esenler, Küçükçekmece, Eminönü, Kadıköy ilçelerinde Mart 2017 - Haziran 2017 tarihleri arasında yapılmıştır. Genellenmek istenen evrenin içerisinden planlanmış rastlantısallık ile 214 çalışma grubu oluşturularak uygulama yapılmıştır. Örnekleme oluşturan İstanbul ilçelerindeki ailelere ulaşarak veriler toplanmıştır. Çalışmanın evreni İstanbul, zorunlu göç etmiş 18-45 yaş grubu yetişkin bireylerdir , Örnekleme ise Beyoğlu, Bağcılar, Esenler, Küçükçekmece, Eminönü, Şişli’de bulunan zorunlu göç yaşamış , 18-45 yaş grubu yetişkin bireylerdir. Çalışma grubundaki bireylerin hepsine sosyo-demografik bilgi formu ile Buss-Perry Agresyon Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın genellenmek istenen evreni İstanbul’ dur. Araştırma için Mart 2017 - Nisan 2017 tarihleri arasında veri toplanmıştır. Araştırma zorunlu göç etmiş bireylerdeki agresyon seviyesini ölçmüştür. Araştırma verileri ortaya koymaktadır ki agresyon seviyeleri ölçeğin eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p<0,05$) Zorunlu göç yaşayan bireylere oryantasyon programları ve psikolojik destek verilerek agresyon seviyesinin düşürülebileceği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu Göç, Sosyal Uyum Bozukluğu, Agresyon

GENERAL INFORMATION

Name and Surname : Hazal Burcu ERGÜN
Field : Psychology
Program : Clinical Psychology
Supervisor : Assist. Prof. Ayşegül YETKİN
Degree Awarded and Date : Master - 2017

Agression Tendency In Forced Immigrants That Are Connected With Some Ethnic Group

ABSTRACT

Purpose of this survey is to evaluate the aggression tendency in forced adult's migration. This research performed in Esenler, Bağcılar, Küçükçekmece, Eminönü, Şişli and Beyoğlu in Istanbul. The research is made between March 2017 and June 2017. This application had been made by having random planned 214 study groups. Data for samples are collected by the parents in Istanbul. The nature of this research is from Istanbul and it included forced adults migration aged from 18 to 45. Also, information for sample is gathered from Esenler, Bağcılar, Küçükçekmece, Eminönü, Şişli and Beyoğlu and the people that are forced adult's migrants aged from 18 to 45. For this sample, buss perry aggression scale and the personal information form used to gather information. The data for this research is collected between March 2017 and April 2017. In this research, we have measured the aggression tendency in forced adult's migration. As a result, we can see that aggression levels are different from the threshold values. ($P<0.05$) It is possible to lower level of the aggression by giving a psychological support and orientation programs to forced immigrants.

Key Words: Forced Migration, Aggression, Social Adjustment Disorder

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1.Problem

Bilimsel kaynaklara bakıldığında, göç kavramının birçok tanımı olduğu görülmektedir. Bilim dallarının kendilerine özel ilgi alanları göz önüne alındığında bu farklılığın oluşmasının kaçınılmaz olduğunu anlıyoruz. Göç, bireylerin veyahut grupların simgesel veya siyasal sınırlarının dışına yerleşmek maksadıyla aksiyonunu içerir (Güven, 2015).

Akkayan “Göç ve Değişme” isimli eserinde göçü, “kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere bir iskân ünitesinden (köy, kasaba, kent gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafik bir yer değiştirme olayı” olarak tanımlamaktadır (Akkayan,1979).

Bireylerin veya toplulukların göç etme nedenleri birçok değişken içermektedir. Dünyada göç olgusunun ilk kaynakları çok eski tarihi dönemlere dayanmaktadır fakat bu göç dalgaları genellikle bireylerin veya grupların sosyoekonomik ihtiyaçları nedeni ile gerçekleşmiştir (Kirova, 2007). Bu durum insanlığın toplumsallaşması, merkezi ve yerleşik yaşamı tercih etmesi ile başlamaktadır. Toplumsallaşan insan daha önce farkına varmadığı ihtiyaçlara sahip olduğunu anlar ve bu ihtiyaçlar kişinin davranışlarının örgütlenmesinde önemli bir yer tutar. Bu ve bunun gibi davranışları gerçek anlamıyla zorunlu göç olarak ele almak literatürel bir doğruya tekabül etmeyebilir (Berry, 1995). Tarihin sonraki yılları ile beraber oluşan kavimler göçü sonrasında nedensellik sonucu oluşan dünyanın keşfetme hareketleri tam anlamıyla bir zorunlu göç dalgasına örnek teşkil etmektedir.

Göç olayı tek başına ele alınamayacak kadar büyük bir muhteviyat içermektedir (Kaya,2009). Sebepi-sonucu ile beraber ne yönlü gerçekleştiği de göçün içeriğini

değiştirmektedir (Ferhat, 2011).İnsan, sosyal çevresi ile iletişim ve uyum içinde yaşayan bir organizmadır. İnsan sosyal ve bireysel tatminlerini ait olduğu gruplar üzerinden sağlayarak sosyal varlığını sürdürmektedir (Bozkurt, 2000). Sosyal ihtiyaçlara sahip olan insan, bu ihtiyaçları bazı zorunlu hallerde karşılayamamaktadır. (Aker, Çelik, Kurban, Ünalın, &

Yükseker, 2006). Bu zorunlu hallerin başında gelen göç gerçeği dünyada yaşanan siyasal veya ekonomik negatif gelişmelerin sonucunda gerçekleşmekte ve insanları yer değiştirmek zorunda bırakmaktadır. Bu göç şekli başlıbaşına bir travma hali almaktadır (Aker, Ayata, Özeren, Buran, & Bay 2002).

Sosyolojik, antropolojik ve psikolojik yönleriyle göç kavramı ele alınacak olursa oldukça ilginç tanımlamalar ile karşılaşılacaktır. Kapsamlı bir bakış açısıyla göçü, bireyin bir şeylerin yolunda gitmediğini düşünüp bulunduğu bölgeden uzaklaşması ve yeni ulaştığı bölgeye uyum sağlayarak sonlandırdığı bir süreç olarak tanımlamak doğru olabilir (Castles, De Haas, & Miller, 2013). Bu bakış açısı göçmenin, göç ettiği toprakta her anlamda huzurlu yaşamasını zorunlu kılar çünkü mutsuz olan göçmen, yeniden göç hareketine kalkınacak olan göçmen demektir (Sjaastad, 1962).

Sosyolojik açıdan göçü, bireyin ya da grupların türlü etmenler sebebiyle yer değiştirmesi ve bu yer değiştirme eyleminden sonra da etkileri devam eden bir proses olarak tanımlayabiliriz. Bireyin ya da grupların göç etmesine sebep olan etmenler doğal ve toplumsal çevredir (Keesing, 1981). Bu etmenleri itici nedenleri olarak nitelendirebilmekteyiz. Doğal ve toplumsal çevre, bireyin veyahut grupların ihtiyaç ve isteklerini karşılayamadığı zaman göç hareketi kaçınılmaz olacaktır. Göç yakın mesafeli (örneğin; kasabadan-kente) iç göç şeklinde olabileceği gibi uzun mesafeli (örneğin ülkeler arası göç) dış göç şeklinde de olabilmektedir (Lee, 1966). Fakat geleneksel açıdan sosyolojik yaklaşım bireyin etkilenimlerini yansıtacağı gibi bireysel psikolojinin özne odaklı açıklamaları da bütünsel bir açıklamaya ulaşamayacaktır (Chrysochoou, 2004).

Antropoloji ise göçü kültürel bir durum ve süre birliği olarak değerlendirmektedir.. XX.yüzyıldaki antropologların yayılma kuramı, toplumlardaki kültürel gelişmelerin birbiriyle ilişkili olduğu varsaymaktadır. (Turner & Schechner, 1988). Tüm bu kültürel gelişmeler, belirli bir bölgede ortaya çıkıyor ve oradan komşu ülkelere daha sonra tüm dünyaya yayılmıştır. Bu şekilde keşifler, buluşlar, icatlar hatta ve hatta kültürler, bir bölgeden diğerine aktarılıyordu. Antropologlar bu duruma “difüzyon=yayılma” adını vermişlerdir (Bateson, 1972).

Psikoloji disiplini, göçmenlerin ve göç sürecinin anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu sürecin öncesinde, sırasında ve sonrasında gelişen durumları neden sonuç içerisinde bütünsel bir yaklaşım ile irdelemektedir. Göçün tanımı bilim dallarına göre

değişmekle birlikte kültürlere göre de değişim göstermektedir. Türk kültürüne göre göç, evi barkıyla yerinden edilme olayı olarak tanımlanmaktadır. Buradaki ev korunulacak yer anlamına gelirken, yerleşik yaşadığı ortam tüm aile fertleri ile birlikte doğduğu bölgeden başka bir bölgeye taşınmak anlamına gelmektedir.

Stresli bir yaşam, bireyin bütünlüğünü tehdit eden unsurların varlığı birtakım ruhsal ve fiziksel rahatsızlıklara yol açmaktadır. Kendi isteği dışında göç etmek durumunda kalan bireyler, yeni bölgeye uyum sağlama aşamasında psikososyal sorunlar yaşayabilmektedirler. Göç sonrası evrede, göçmenlerin bundan sonraki kısmını geçirecekleri yer olarak baktığı bölgeye kültürel uyum sağlayamaması, sağlık problemlerinin oluşmasında oldukça etkilidir. Göçmenler, göç sürecinin tüm evrelerinde farklı stresörlerle yüzleşmektedirler. Bu stresörler arasında iş bulamama, sosyal statünün kaybı, yalnızlık duygusu, dil engeli, kültürün farklılığı sayılabilmektedir. Tüm bunlar göçmenlerin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde değişik etkiler yaratabilmektedir. Göçmenlerin stresle başa çıkma mekanizmalarına bağlı olarak ruhsal ve fiziksel birtakım sağlık problemleri kendini göstermektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, zorunlu göç etmiş etnik gruplara mensup bireylerde agresyon eğilimi olup olmadığını tespit etmektir. Zorunlu göç yaşayan bu yetişkin bireylerde psikolojik durumu göç politikası uygulayarak ortaya çıkaran otoritenin de direkt olarak katkısına vurgu yapılmak istenmektedir. Bu çalışmanın sonucunda yapılacak olan değerlendirmelerin bir getirisi olarak, toplumsal yapılara etki edilirken (göç, toplumsal travmalar) nasıl bir hassasiyetle yaklaşılması gerektiğini ve ne gibi sonuçlar doğurabileceğine tahmin etmeyi kolaylaştırarak oryantasyon sürecini şekillendirmek amaçlanmaktadır. Bu çalışma ile nasıl sonuçlar getireceğini, sistematik göçlerin nasıl tasarlanacağını ve bu göçü yaşayan insanların nasıl bir yapıda etkileşime geçileceğinin fikirleri anlamlandırılarak yaşanmak zorunda kalındığında nasıl bir toplumsal etki barındırabileceğinin göstermeye çalışmaktadır. Bu çalışma zorunlu göçün özellikle sosyal psikoloji ve psikopatolojik alanında insanlara nasıl etki eder sorusuna cevap aramaktadır.

Göç olgusu zorunlu göç özelinde ele alındığında psikopatolojik bir zemin kazanmaktadır. TSSB vakaların çoğunlukla sonucunda görüldüğü bu olgu bu coğrafyada farklı amaçlarla zorunluluk kazanmaktadır. TSSB vakalarında gözlemlenen ve dsmce kriterize edilmiş sosyal uyum sağlayamama, gelecekte endişe duyma gibi durumları

semptomlaştırdığı bilinmektedir. Fakat bütünsel bakıldığında zorunlu göç yaşamış toplumlara zorunlu göç yaşatan otoritelerin bu kriminalleşmede ne gibi bir etkilerinde olduğu kuramsal çerçevede ele alınarak meta-analiz şekliyle literatüre katkı sağlanacaktır.

1.3.Problem Cümlesi

Zorunlu göç etmiş etnik gruplara mensup yetişkin bireyler agresyon eğilimi gösterirler mi ?

1.4.Alt Problem Cümleleri

- Kadın ve Erkek zorunlu göç etmiş bireylerin agresyon ölçeğin eşik değerinden farklılık var mıdır ?
- Çalışma veya çalışmama durumlarına göre bireylerin agresyon seviyeleri arasında ilişkisi var mıdır ?

1.7.Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın öneminde otorite eli ile yapılan bu organize olmayan göç eylemlerinin kriminal sonuçlarının sorumluluğunu, agresyonu yaşayan bu bireylerin psikolojik durumu göç politikası uygulayarak ortaya çıkaran otoritenin de direkt olarak katkısına vurgu yapılmaktadır. Bu çalışmanın sonucunda yapılacak olan değerlendirmelerin bir getirisi olarak, toplumsal yapılara etki edilirken (göç, toplumsal travmalar) asıl bir hassasiyetle yaklaşılması gerektiğini sonuçlarının neleri getireceğini düşünmenin gerekliliğini göstermesi bağlamında önem taşımaya esas alınmıştır . Bu organize edilememiş olaylar, ön görülemeyen sonuçlar doğurabilir. Bu çalışma ile nasıl sonuçlar getireceğini, sistematik göçlerin nasıl tasarlanacağını ve bu göçü yaşayan insanların nasıl bir yapıda etkileşime geçileceğinin fikirlerini barındırmaktadır. Bu çalışma zorunlu göçün özellikle sosyal psikoloji ve psikopatolojik alanında insanlarda nasıl etki ettiğinin önemini vurgulamaktadır.

Konusu bakımından zorunlu göç, sebepleri ve sonuçları olan psikolojik bir eylemdir. Bu çalışmada doğuda göç veren yerleşim yerinde yaşayan insanların agresyona gösterdikleri eğilim oranı ile göç ettikten sonraki agresyon eğilimi arasında oluşan farklılıkları incelenecektir.(Yükseker,2006)

1.8.Araştırmanın Sayıtları

Zorunlu göç kişilerin psikolojik durumlarına etki eder. Zorunlu göç yaşayan kişiler agresyon ve sosyal uyum açısından farklılaşmaktadır.

1.9.Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma İstanbul'da gerçekleştirilecektir. Araştırmanın anketi İstanbul'da zorunlu göç alan semtlerde yaşayan 214 kişiye uygulanacaktır. Araştırmada anketin uygulanacağı kişilerdeki yaş sınırı 18 ile 45 yaş arasını kapsamaktadır. Araştırmada anket, göç edilen yerde en az 3 ay kalmış kişilere uygulanacaktır. Çünkü 3 ay göç eden insanların sosyalleşmesi için yeterli bir süredir. Türkiye' de zorunlu göç genelde doğudan batıya doğru olmaktadır. Bu neden ile araştırmada anket genellikle doğudan batıya göç etmiş insanları kapsamaktadır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Türkiye ve Göç

Göç, kelime anlamı ile yer değiştirmek manasına gelir, sosyal bilimlerin ele aldığı manasıyla insan göçü nedenleri perspektifinde sıralanabileceği gibi göç süresi ile de ayrıştırılabilir (Özen, Antar, Özbulut, Altındağ & Oto 2001).Ülkemizde mevsimlik göçler içinde süreksiz göç olarak tatil maksadıyla yapılan göçlerin yanında sosyo ekonomik nedenlerle yapılan metropole göç ve mevsimlik işçi göçleri bulunmaktadır (Martikainen & Özmen, 2010). Konumuz içerisinde olan metropole göç bir yanıyla zorunluluk içermektedir. Hem göç edilen yerin uygunsuz şartlara sahip olması hem de göç edenlerin uyum problemleri bu olguyu psikolojinin ve sosyolojinin konusu haline getirmektedir Bu göç olgusunu yaşayan ve yetişkinlerden daha gönülsüz olarak katılım zorundalığı olan çocuk ve ergenlerin bu durumdan en yüksek düzeyde negatif tecrübeler edinmesi öngörülebilir (Ekşi, 2008).

Ülkemizde meydana gelen sosyo-ekonomik nedenli göçler iş sahası yönlü olmaktadır. Gelişmekte olan devletlerin sorunlu iskan politikaları üretici köylü toplumu şehire göç etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle yapılan göçlerin geneli doğudan batıya yönlü gerçekleşmektedir. Göç yaşayan insanların göç ettikleri lokasyona kendi örf, adet ve geleneklerini getirme eğilimindedirler. Sosyal bilimciler bu davranış şeklini, yaşanan bu organize olmayan göç dalgasına direniş davranışı olarak ele almaktadır (Koyuncu, 2014). Katılım sağlanan yeni yerleşim yerinin sosyal ve kültürel yapısına uyum sağlamakta yaşanacak zorluklar göç öncesinde sahip olunan yaşam şartlarının iyiliğı oranında ters orantıya sahiptir (Koyuncu, 2011). Çizilen bu göç senaryosunda rol alan ve kısmi ölçüde bu kararı veren yetişkinlerin yanında bu göçte irade sahibi olmayan çocuk ve ergenlerde daha keskin etkiler göstermektedir. Yetişkinlik döneminden daha fazla ihtiyaç duyulan fiziksel ve ruhsal yatırım ihtiyaçlarının göç durumunda karşılanması beklentisi iyimser bir tavır olur. Erken dönemde yaşanabilecek bu gelişimsel öğelere karşı yoksunluk durumu geri dönüşü olmayan psikolojik kalıntılara neden olabilir (Kara & Korkut, 2010).

2.1.1. Türkiyede Göç; Tarihsel bakış

Türkiye’de 1950 yıllarından itibaren sanayileşmenin gelmesiyle birlikte ekonomik alanda önemli değişiklikler oluşmuştur. Bu değişiklikler iç göçe ve daha sonra da dış göçe sebebiyet vermiştir. 1950’lerde tarımda makineleşme sonucu kırsal bölgelerdeki dengeler alt üst olmuş ve kitleler halinde büyük kentlere göçler yaşanmıştır. Bu süreç kent nüfusunda önemli düzeyde artışa sebep olmuştur.

Türkiye’de 1950 senesinde nüfusun ancak %19’u kentlerde yaşarken, 1970’de %36,1990’da %56’ya ulaşmıştır. Buna ek olarak 1980 ve 1990’lı yıllarda Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu’da siyasal ve toplumsal olaylarla karşı karşıya kalınmıştır. Bu durum insanları zorunlu göçe itmiştir ve yapılan göçler neticesinde kentlerde farklı kültür yapılanmaları oluşmuştur. Yapılan bu zorunlu göçle beraber sağlık, eğitim, sosyal ve ekonomik alanlarda aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Türkiye’de yapılan göçlerin sebepleri şu şekilde sıralanabilmektedir:

- Bireylerin öğrenme isteklerini doyuracak, bilgi düzeylerini arttıracak ve kültürel anlamda bir tatmine ulaştıracak yapıların kırsal alanlarda mevcut olmaması.
- Doğu ve Batı bölgeleri arasındaki ekonomik, kültürel ve sosyal eşitsizlik.
- Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde senelerdir çözümlenemeyen ve hâlâ etkisini göstermekte olan terör olayları, kadını değersizleştiren tutumlar, fakirlik, mesleksizlik, eğitimin kalitesizliği.
- Kırsal bölgelerde nüfustaki artış, doğum oranının artmasına bağlı olarak maddi gelirin düşmesi.
- Tarımda makineleşmeye gidilmesiyle birlikte işgücüne olan ihtiyacın azalması.
- Dengesiz ve yetersiz sanayileşme.
- Toprakta alınan verimin azalması ve buna bağlı olarak yetersiz maddi gelir.
- Doğal afetlerin sıklıkla oluşmasına karşın bunlara önlem alınmaması.
- Kırsal bölgelerde temel insan gerekliliklerine ulaşım imkanlarının yetersizliği.
- İş olanaklarının metropollerde toplanmış olması.

Bireylerin ve/veya grupların göç hareketleri birtakım sonuçları doğurmaktadır. Bu sonuçlar arasında; göç eden bireylerin değişen sosyal statüleri, aile yapısında yaşanan

değişiklikler, eskiden yaşadıkları bölgede kısıtlı eğitim imkanına sahip olan çocukların daha iyi olanaklara sahip olması gösterilebilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yayılmacı bir politika izlemesi sonucu Balkanlar'a yerleşmiş olan Bulgaristan Türkleri 1858'de Bulgaristan Ulus Devleti'nin inşa edilmesiyle azınlık olmaya başlamışlardır. Azınlık olan Türkler'in gün geçtikçe çoğalması Bulgaristan yöneticileri tarafından tehdit olarak görülmüştür ve Bulgar yetkililerin yegane amacı bu azınlığı zayıflatmak olmuştur. 1989'daki toplu göçten önce Bulgaristan'dan Türkiye'ye beş adet mühim göç hareketi olmuştur. Bunlardan ikisi Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce meydana gelmiş olup birincisi 1877-1878 Osmanlı- Rusya Savaşı esnasında ikincisi ise 1912-1913 Balkan Savaşları sırasında yaşanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ise üç mühim göç dalgası olmuştur: İlki 1925'te Bulgaristan Türkiye arasında yapılan Dostluk Antlaşması sonrasında; ikincisi 1950-1951'de Bulgaristan'da komünist rejimin oluşması ve toprakların kamulaştırılması sonucu; üçüncü göç dalgası ise 1968'de bölünmüş ailelerin toparlanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. 1951 yılında yapılan göçte 150.000 Türk'ün ansızın göçe zorlanması Türk-Bulgar ilişkilerinde sıkıntılı günlerin habercisi olarak görülmüştür. 1989 göçü yapılan son göç hareketi olmakla birlikte çok fazla kişiyi etkisi altına alma özelliğini de içinde barındırmaktadır. Bulgaristan hükümeti 1989 göçünü Türk azınlığını asimile etmek amacıyla başlatmıştır. Bu süreç 1984-1989 yılları boyunca aktif bir şekilde devam etmiştir. Bu zaman diliminde Bulgaristan hükümeti, Bulgaristan'da yaşayan azınlığın aslında Bulgar olduğunu fakat Osmanlı İmparatorluğu tarafından Müslüman olmak için zorlanmış bireyler olduklarını iddia etmiştir. Bununla da yetinmeyip sahip oldukları isimleri Bulgar isimleriyle takas etmişlerdir. İsimlerini değiştirmelerine yönelik yapılan bu baskıları kabul etmeyenlerin de cezalandırıldığı belirtilmektedir. Bireylerin isimlerinde yapılan değişikliklerin yanı sıra Bulgarca'yı Türkçe sözcüklerden arındırmak ve yerleşim merkezlerinin Türkçe isimlerini Bulgarca isimlerle takas etmek gibi yürütümler de yapılmıştır. İsimlerde yapılan değişimi, Türkçe konuşmaya ve Türkçe müzik dinlemeye yapılan yasak takip etmiştir. Bununla birlikte yöresel Türk kıyafetleri giymek yasaklanarak, Türk radyo ve televizyon kanallarına ulaşım engellenmiştir. Tüm bu yasaklara uymayanlara ise maddi bir yaptırım uygulanmakta veya hapis cezası verilmektedir. Tüm bunların sonucunda kendilerini güvende hissetmeyen Türkler protestolara başlamışlardır. Bu protestolar esnasında sekiz Türk'ün ölmesi ortamı daha da kızıştırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Asimilasyona karşı gelen ve yapılan değişikliklere isyan eden pek çok Türk tutuklanmıştır. Türkiye hükümeti, Avrupa Konseyi'ne başvurarak

Bulgaristan'daki Türklerin gördükleri eziyetlerin bitirilmesiyle ilgili konsey üyelerinden yardım talep etmiştir. Konsey, üye ülkelerin Bulgaristan'ın bu zulmü sona erdirmesini istemiştir. Bulgaristan hükümeti Türk mevcudiyetini yok saydığından ötürü başlarda göç anlaşmasına yanaşmamıştır fakat yapılan protestolar ve dış baskılar sebebiyle anlaşmayı kabul etmek durumunda kalmıştır. Haziran-Ağustos 1989 tarihleri arasında 300 binden fazla Türk Türkiye'ye göç etmiştir buna karşın yoğun göç sebebiyle Türkiye sınırlarını kapatmıştır. Bu dönemde yaşanan göçle birlikte 300 binden fazla birey insan hakları yok sayılarak Kapıkule Sınır Kapısı'na gönderilmiştir ve tüm mal varlıklarını hatta ailelerini Bulgaristan'da bırakmak mecburiyetinde kalmışlardır.

Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrasında yurt dışına işçi göçü vermiştir. Bu göç 1950'li yılların son dönemlerinde başlayıp bireysel olarak ilerlemiştir fakat daha sonra devlet tarafından destek görmüştür. Meslek sahibi olabilmek adına vatanlarını terk etmek durumunda kalan Türklerin en çok tercih ettiği ülke Almanya olmuştur. Almanya'nın dışında Fransa, Belçika, İsviçre, Hollanda, Libya, Suudi Arabistan, Irak, Kuveyt gibi ülkeler de göç almıştır. Dünyada oldukça fazla bir bölgeye göç etmesine karşın en büyük işçi göçünü Almanya almıştır. Bu sebeple Almanya dış göçü temsil etmektedir. Türkiye'den Almanya ilk iş göçü Alman hükümetinin talepleri doğrultusunda olmuştur. Başlangıçta stajyer olarak bir grup gönderilmiş daha sonra iki ülke arasında bir anlaşma imzalanarak durum meşrulaştırılmıştır. Türk işçilerinin göçüyle birlikte Almanya'da Türk popülasyonu yükselmiş ve Türklere özgü yaşam alanları oluşmuştur. Alman hükümeti gittikçe artan nüfusunu bir tehdit olarak algılayarak işçi alımına ambargo koymuştur. Daha sonra işçilerin ailelerine destek maksadıyla çocuk parası adı altında verdiği ödeneği kesen Alman hükümeti Türk işçisinin ekonomik durumunu alt üst etmiştir ve bu durum Türkiye'den birçok çocuğun göç etmesine sebebiyet vermiştir. Tüm bunların sonucunda Almanya'da "auslander", Türkiye'de "Almanca" olarak bilinen bir kitle oluşmuştur.

2.1.2. Göç ve İnsan

Yetişkin ve çocuk mevsimlik işçilerin göçlerinde hemde köyden şehre göçlerde bir dona kalım durumu meydana gelmektedir. Bu durum davranış kalıplarını da değiştirmekte ve gelişim durumunu karakterize etmektedir. Ergenlerin mevsimlik işçi sıfatıyla ele alınması nedenleri arasında ucuz insan gücü olarak ele alınmaları onlara olan arz durumunu

arttırmaktadır (Özbekmezci & Sahil, 2004). Ülkemizde yapılan çalışmaların örneklem grubunu oluşturan ergenlik dönemi mevsimlik işçilerinin Şanlıurfa ilinde 17 bin olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalarda bu örneklem grubunun yaşam koşullarının uygunsuzluğu, işin niteliği bakımından kalınan negatif durumlar, temel insan haklarından olan sağlık hizmetlerine ulaşamamak gibi durumlara maruz kaldığı gözlenmiştir. Mevsimlik işçilerin bu fiziksel ve ruhsal negatif handikaplar içerisinde nasıl bir gelişim karakteri göstereceği öngörülebilmektedir (Kocacık, 1983). Yaşamak zorunda oldukları tarla, bahçe evleri, çadırlarda kişisel alan kavramına dair bir durumun olmayışı psikolojik olarak da etkilemektedir (Havlioğlu & Koruk, 2013).

Dolaylı etkilenim ile negatif uyarıcılar alan çocuk ve ergenler bozulan aile dinamiklerinin yol açtığı aile içi çatışmalardan etkilenmektedir(Özer ve Şirin 2013). Sözü edilen aile-içi sorunlar ergenlerin benlik imgelerinde bozulmalara ve sıklıkla depresyona neden olmaktadır. Ergenlerde bu dönemde oluşması beklenen kimlik gelişimi de olumsuz etkilenmektedir (Demirel, 2014).

Çocuklara ek olarak göçten büyük ölçüde etkilenenler kadın göçmenlerdir. Özellikle göçün ilk dönemlerinde duygusal bir boşluk yaşayan göçmen kadınlar, zamanla yalnızlık hissiyle yüzleşmektedir. Araştırmalara göre göçmen kadınlar, kadın ve göçmen olarak double yük altında kalmaktadırlar. Göçmen kadınların çalıştıkları işler daha düşük ücretli ve kalıcı olmayan işler olmaktadır. Kendilerine iş istihdamı sağlanmayan göçmen kadınlar, mecburen kalitesiz, iş sağlığı ve güvenliğinin ikinci planda olduğu, ruhsal ve fiziksel istismara göz yumulan işlerde çalışmaktadırlar. Buna karşın çalışma hayatı kimi göçmen kadınların aile içindeki statüsünü arttırabilmektedir.

Göç olgusunun büyük nedenlerinden biri olan “Savaş” durumuna maruz kalan insanların öngörülemeyen gelecek durumları ile karşı karşıya kalmaları, onların kaygı seviyelerinde artış meydana getirmektedir (Naff, 1994). Göç ederken veya göç sonrasında bu bireylerin yaşadıkları psikolojik ve fiziksel kayıplar psikopatolojik bir temel yaratmaktadır (Şahin, 2015). Göç esnasında ise çocukların ebeveyninden ayrılmak, fiziksel ve sözlü şiddete maruz kalmak, yetersiz gelişim koşullarına sahip yerlerde yaşamak (toplama kampları gibi), yetersiz beslenme, gelecekle ilgili belirsizlik gibi durumlar ile karşı karşıya kaldıkları tespit edilmiştir (Özden, 2013). Göç sonrasında ise göç eden grubun uyumu ile ilgili güçlükler, yeni bir dil ve yabancılaşma, farklı kültürel uyum sıralanmaktadır (Palabıyık & Koç, 2007).

İnsanlar dünya üzerinde oldukça çok yer değiştirmektedirler. Hacettepe Tıp Fakültesi'nin yaptığı bir çalışma, 2010 yılı verilerine dayanarak, dünyada yaklaşık 214 milyon insanın doğdukları ülkeden başka bir bölgede yaşadığını göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerinden yapılan derlemeye göre, 75,6 milyonluk Türkiye'de geçen yıl toplam 2 milyon 317 bin 814 kişi bir şehirden başka bir şehre göç etti. Şehirlerden 45'i net göç verdi, 36'sı da net göç aldı (Başel, 2003). Göç alan iller arasında ekonomik gelişmişliği daha yüksek olan büyükşehirler başı çekerken, sayısal olarak göç alan şehirlerin başında her zaman olduğu gibi İstanbul yer aldı. İstanbul'u Ankara, İzmir ve Antalya izledi (Aker, 2002).

Giderek daha toplumsal ve global bir dünyada yaşamaya alışmaya çalışıyoruz. Bu durum da kendine has bir analiz alanı ve perspektifi oluşturmaktadır (Chambers, 1996). Giderek artan bu toplumsal etkilenim alanı domino etkisi ile bağlandığı merkezleri etkilemektedir. Göç olgusu ile birlikte ele alındığında, globalleşme bütün dünya toplumlarında sosyolojik bir karşılık bulmaktadır. Toplulukları baz alan araştırmalarda göç olgusu, karşılıklı olarak etkilenim göstermektedir (Fawcett, 1985).

Politik durumu içeren göçlerin ve bunun yanında sosyo ekonomik göçlerin dünyada nasıl bir hareket dalgası oluşturduğu, bu dalgalanmaların diğer bölgelerde nasıl benzeşmelere sahip olduğu ve bu benzeşimlerin nasıl bir ilişkide açıklanabileceğini anlamlandırmak büyük önem arz etmektedir (Timotijevic & Breakwell, 2000).

Ülkelerin bakır veya ham maddeye sahip bölgelerini keşfetmeleri orada yaşayan halkın zorunlu göçüne sebep olmuştur. Ham maddeyi edinen dönemin sömürgeci denizcilikte ilerlemiş ülkeleri, gemilerinde hammadde ile beraber o ham maddeyi işleyecek insan gücünü de yanında getirmiştir. Bu insanların yaşadıkları bu acıklı durumu bugünkü davranışlarında gözlemlemek mümkündür.

2.1.3. Dünya'da Yaşanan Göç Olayları

Fransanın afrika kökenli vatandaşları bugünden aldığı genetik mirası sürdürmektedir. Paris'in banliyölerinde yaşayan bu azınlık alt kültür toplumu insanları, psikolojik bir toplumsal kabule sahip olmamanın dezavantajlarını bugün hâlâ taşımaktadır. Ulus kimliğinin üzerine inşa edilen kimlik merkezli politikalar sözde demokratik öğelerle bağdaştırılarak yarı etnosentrik bir yapı oluşmaya başladı. Bunun büyük örneklerinden olan Fransa örneklemini dinsel bir ayrımla da incelenebileceği için kıymetli bir araştırma örneklemini halini almıştır.

Avrupa Birliği kararlarının Fransa üzerindeki bağlayıcılığı yanında alınan serbest dolaşım politikası, ortak para birimi gibi ortaklaşılan konular olmasına rağmen milliyetçi diyalektiğin yok oluşundan söz edilememektedir. Ulus odaklı ayrımların yapıldığı Avrupa'da söylenirse de etnikçi ayrılık yapıdan veya dinsel ayrıklardan da söz edilebilir. Oluşturulması gereken toplumsal bağlar din yada akrabalık ilişkilerini azımsanacağı veya önemsizleştireceği manasına gelmemekle birlikte bu durumların kendi saygı alanlarını yaratmasına neden olacaktır.

Genç göçmenlerle yapılan çalışmalar, göç durumu, şiddete maruz kalma, kültürel uyum durumu, hayatını yönetememe duygusu, maddi yetersizlik ve eğitim stres ve psiko somatikleştirme gibi durumlara olan etkisi araştırılmıştır. Çalışma, stres faktörünün, hayatına egemen olamama ve maddi kaynaklarla bağlantılı olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Bireylerin, buldukları bölgeden daha iyi şartlar elde etmek amacıyla ayrılarak, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda daha gelişmiş bir yere tamamen kendi özgür iradeleriyle gitme istekleri serbest göç olarak tanımlanmaktadır. Buna ek olarak bireylerin, yeni coğrafyalar tanımak, refah seviyelerini arttırmak maksadıyla yaptıkları göçler de serbest göç olarak nitelendirilebilmektedir.

Tüm bu durumlar onları zorunlu bir yer değiştirmeye itecektir. Dünya genelinde meşru göçmenlere kıyasla daha az zorunlu göçmen bulunmaktadır. Zorunlu göçmenler, sağlık ve sağlık hizmetlerinden faydalanma açasından kendini savunamayan bir kümeyi oluşturmaktadır. Göçmenler dünya nüfusu içerisinde, potansiyel bir suç makinesi olarak görülmektedir. Günümüz dahi toplumdaki tüm problemlerin asıl nedeninin adeta göçmen olduğunu düşünen birçoğ ülke bulunmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırısına bakacak olursak Müslüman kökenli göçmenlerin potansiyel suçlu olarak görüldüğünü anımsayabilmekteyiz. Bu tutum, ABD'de göçmenler ve yerel halk arasındaki gerilimi yükseltmekten başka bir işe yaramamıştır. Türkiye'de Mersin, Diyarbakır ve İstanbul illerinde zorunlu göçmenler ile yapılan bir çalışmada, kendilerine potansiyel suçlu gözüyle bakıldığını söylemektedirler. Geçmiş dönemlerde, İstanbul'a yapılan göçlerin durdurulması ve iç göçlerin vizeyle yapılması gerektiği söylemlerinin gündeme geldiğini hatırlamakta fayda görmektediriz. Bu tarz tutumlar göçmenlerin olağan hırsızlık, şiddet gibi problemlerin asıl kaynağı olarak gösterilmelerine neden olmaktadır onların içinde buldukları iş bulamama, yoksulluk gibi problemlerin medyada görmezden gelinmesine sebebiyet vermektedir. Türkiye'de bu bağlamda oluşan yapılar genellikle İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlerde olmaktadır.

2.1.4. Mülteci ve Göçmen Olmak

Mülteciler, ülkelerini terk etmek mecburiyetinde kalmakta ve bunu istememektedirler. Mülteciler ile gönüllü göçmenlerin arasında gözden kaçırılmaması gereken önemli bir detay vardır. Gönüllü göçmenlerin ülkeleri kendilerine bir koruma sağlarken mültecilerin böyle bir imkanları bulunmamaktadır. Buna ek olarak gönüllü göçmenler henüz gelişmekte olan ülkelere göç etmekten mültecilerin çoğunluğu gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadırlar.

Sığınmacı kavramı mülteci olarak kabul edilmek için bekleyen bireyler için kullanılmaktadır. Günümüzde dünya üzerindeki mülteci ve sığınmacı sayısı oldukça fazla olmakta birlikte bu kesimin yarısını kadınlar oluşturmaktadır. Sığınmacı ve mülteciler ekonomik, sosyal, eğitim ve diğer birçok alanda büyük zorluklarla yüzleşmektedirler. Aile ve sosyal çevreden ayrılma, alışkın olmadıkları bir kültürel ağa ayak uydurma çabası, dil problemleri, gelecek stresi ve bunun gibi birçok sorun zorunlu göçmenler açısından büyük önem arz etmektedir. Tüm bu durumlar kadın ve çocuk zorunlu göçmenler için daha büyük bir problem oluşturmaktadır. Kadın ve çocuk zorunlu göçmenler fiziksel, ruhsal ve cinsel istismara uğramak ve insan ticareti mağduru olmak bakımından daha çok risk altındadırlar. 2002 yılında yapılmış bir araştırma, Orta Amerika'dan Meksika'ya göç eden gruplarda huduttan rahatlıkla geçebilmek adına erkek mültecilerin kadın mültecileri huduttaki memurlar ile cinsel ilişkiye zorladığını tespit etmiştir. Benzer bir örnek 2005 yılında yapılan bir araştırmada deşifre edilmiştir. Olay, Fas'tan İspanya'ya göç etmekte olan bir grupta yaşanmıştır. Sahra-altı Afrikalı kadınlar ve çocuklar, emniyet güçleri ve erkek mülteciler tarafından fiziksel ve ruhsal cinsel istismara uğramışlardır. Literatüre bakıldığında sığınmacı ve mülteci kadın veyahut çocuklarda beslenme bozuklukları, anemi, sıtma, solunum yolu enfeksiyonları, istenmeyen hamilelikler, depresyon, kaygı bozuklukları, post-travmatik stres bozukluğu sıklıkla görülen rahatsızlıklardır.

Göçün bireyler üzerindeki psikiyatrik etkileri çok eski tarihlerde de araştırılmaktaydı. Modern psikiyatrinin kurucularından olan Emile Krapelin'in 'kökten kopma sendromu' bunun önemli kanıtı olmaktadır. Göç psikolojisini anlamlandırmak için göç öncesi, göç ve göç sonrası safhaları iyi bilinmelidir çünkü bu üç safha her grup ve birey için farklı olmaktadır. Zorunlu göçler birçok psikolojik travmaları beraberinde getirmektedir. Göçmenler bağlandığı muhiti, yaşam alanlarını, kendi evlerini, arkadaş çevrelerini ve komşularını kaybediyorlar. Zorunlu göçmen kendini tamamen farklı bir alemde buluyor. Elinde avucunda ne varsa kaybeden göçmende bu durum ister istemez psikolojik bir travmaya

dönüşmektedir. Kendini birdenbire belirsiz bir durumun içinde, hiç bilmediği bir yerde bulan göçmenin kişiliği darbe alabilir. Hayatı anlamsızlaştırır ve bu da beraberinde ağır bir depresyonu getirmektedir. Bu göç hareketi kendini duygusal travma veyahut kültür şoku şeklinde de gösterebilmektedir. Farklı bir bölgede büyümüş ve yetişmiş olan göçmenin, geçmiş yaşamında oluşmuş uyum mekanizması, yeni çevre için geçerli olmamaktadır. Göçmenler, kendi insanlarıyla iletişim kurmaya ve belirli bir biçimde tepki vermeye alışmıştır oysa göç ettiği bölgede daha farklı bir kültürel çevreyle karşı karşıya kalmaktadır ve çok fazla dikkatten rahatsızlık duyarak birtakım şeyleri yanlış yaptığını düşünmeye başlamaktadır. Bu durum belkide epeyce sürecek olan kültür şokunun belirtileridir.

Göçmen, yeni çevreye adapte sürecini sonlandırdıktan sonra zamanla şoku atlatabilmektedir. İçinde bulunduğu bu farklı kültür yapısını ve yeni çevresini kabul etmeye hazır duruma gelmektedir. Kültür yapısı olarak birbirine yakın olan ülkelere göç eden göçmenler için ise uyum süreci daha hafif bir şekilde atlatılabilmektedir. Bunlara ek olarak uzun süre korku, kendini vatanında hissetmeme, yalnızlık duygularıyla boğuşan ve bu duyguların giderek yoğunlaştığı ve arttığı göçmenlerde psikoz oluşabilmektedir. Göçün psikolojik etkileri bireylere veya gruplara göre değişmektedir ve buna bağlı olarak farklı etkilenme düzeyleri oluşmaktadır. Bu bağlamda, aileler, küçük çocuklar ve yaşlı bireyler için göçmenlik diğer göçmenlere kıyasla daha zor ve problemlidir. Bu kategorideki bireyler çevreye uyum göstermekte ve yeni arkadaşlar edinmekte zorluk çekebilmektedirler. Çocuk göçmenler, göç ettikleri ülkelerde birtakım sebeplerden ötürü eğitimden yoksun bırakılır ise gelecekte en büyük sıkıntıyı çekecekleri aşikârdır. Göçmenlerin fiziksel ve ruhsal durumları, göç ettikleri bölgelerin coğrafi faktörlerinden de etkilenebilmektedir. Bunlara ek olarak göçmenlerin göç ettikleri bölgedeki yerel halk tarafından düşmanca bir tavırla karşılanmaları, aşağılanmaları ve hor görülmeleri yalnızlaşmalarına, geçimlerine sağlayacak geliri elde edememelerine sebebiyet verebilmektedir. Tüm bu olumsuz etmenler de göçmenlerde toplumdaki soyutlanma ve geri çekilmeye sebep olabilir. Bu oldukça tehlikeli olan durumun, göçmenlerin psikolojisinde birtakım tahribatlar yaratacağı aşikârdır. Öte yandan buldukları ortamlardan dışlanmaları ve ötekileştirilmeleri onların saldırgan bir tutum içerisine girmesine sebep olabilmektedir. Bu sebeple göçmenlerin ikinci sınıf insan muamelesi görmeleri onların psikolojisinde oldukça derin yaralar bırakabilmektedir.

Kendi kültüründen uzak bir bölgeye göç etmek zorunda kalan göçmen çocuklar, eğitimlerine devam etseler dahi akranlarıyla iletişimde olamayacakları için (aynı dili konuşmadıklarından ötürü) kısa süreli de olsa psikolojik bir travma yaşamaktadırlar. Bu

çocukların ilerde asosyal bireyler olma ihtimalleri göç yaşamamış çocuklara kıyasla daha yüksek olmaktadır. Göçmen ailelerin evlerinde bulunan gergin ortam, çocukları da mutlaka olumsuz etkilemektedir. Diğer çocukların göçmen çocuğu soyutlaması, ekonomik olanaklar sebebiyle istediğini alamama ve diğer birçok sebep göçmen çocuğun başlıca sorunları içerisinde olmaktadır. Bunun dışında göçmen ailenin ekonomik şartlarının yetersizliği sebebiyle çok küçük yaştaki çocuklarını dahi çalıştırmak durumunda kalması en büyük problemlerden biri olarak nitelendirilmektedir. Okulunda dışlanan göçmen çocuk, ortama yabancı olmanın verdiği eziklik duygusu ile toplumdan kopmakta ve içine kapanmaktadır. Bu durumda kendini suçlamakta ve psikolojik sorunlarıyla baş edemeyecek düzeye gelmesine sebep olmaktadır. Eğitimdeki eksikliği ve dil yetersizliği nedeniyle gelecek hayallerini gerçekleştiremeyeceğini düşünen bu göçmen çocukların suça yönelme olasılığı oldukça yüksektir.

Araştırmalar, çalışan göçmen kadınlarda tükenmişlik sendromunun daha fazla olduğunu göstermektedir. Göçmen kadınların ruh sağlığını negatif etkileyen bir diğer faktör ise cinsiyete dayalı şiddettir. ABD’ de yapılmış olan bir çalışmaya göre, Latin amerikalı göçmen kadınların %31’inin, göç eylemini gerçekleştirdikten sonra partnerleri tarafından daha fazla fiziksel istismara maruz kaldıklarını göstermektedir. Almanya’da yapılan bir başka çalışma ise Türkiye’den göç eden evli kadınların %49’unun fiziksel ya da cinsel istismara uğradıklarını saptanmıştır. Kanada’da yürütülen bir başka çalışma, fiziksel veya cinsel istismara uğrayan göçmen kadınların destek ünitelerine başvurma oranlarının, genel nüfusa kıyasla çok az olduğunu saptamıştır.

ABD, bu problemin çözümüne katkı sağlamak amacıyla istismara uğrayan göçmen kadınların partnerlerinden hür olarak legal haklarını korumaları için bir mevzuat değişikliğine gitmiştir. Bu durumu destekler nitelikte İsveç’te ikamet eden ve partneri tarafından istismara uğrayan göçmen kadınlara, sürekli oturma izni verilmektedir. 2003 yılında Avrupa Parlamento’su, bütün üye ülkelerin yasal düzenlemelerini namus suçlarına maruz kalan göçmen kadınlara oturma izni verecek şekilde değişiklik yapmaları yönünde formel bir karar yayımlamıştır.

Benlik ve aidiyet olguları dünyadaki göçmenlerin en büyük problemleri arasındadır. Bazı göçmenler, benlik ve aidiyet kavramlarını kaybedecekleri korkusuyla hareket ederek ulusal değerlerine yönelmektedir. Vatan ve millet özlemi bazı göçmelerde ileri boyutlarda seyrederek bu bireylerde ciddi psikolojik rahatsızlıklar oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu

tür hadiseler geçmiş dönemlerde İsviçre’de yaşanmış olduğundan literatüre ‘İsviçre hastalığı’ olarak kaydedilmiştir.

Grinberg göçü psikanalitik açıdan yorumlamıştır. Göçmenin güvensizliğinin sebebini, bilinmeyenle karşılaşma anksiyetesi ve bu anksiyeteye eşlik eden regresyon olarak nitelendirmişlerdir. Regresyon göçmenin kendisini biçare hissetmesine, karşısına çıkan fırsatları avantaja çevirememesine neden olmaktadır. Korku ve anksiyetesini azaltacak bireylerin arayışı içerisine girmektedir. Bu durumu yalnız bırakılan bir bebeğin bakım verenini aramasına benzetmişlerdir. Bunlara ek olarak yeni bir çevreye giren göçmen, ortama ayak uydurabilmek adına kendi mevcudiyetinden ödün vermek durumundadır. Eğer göç ettiği bölge ile eskiden yaşamış olduğu bölge arasındaki fark fazla ise bu ödün verme durumu daha keskin olabilmektedir. Göçmenin kendi mevcudiyetinden ödün verme ve vazgeçme durumu içsel çatışmalara yol açmaktadır. Bir yarı yeni ortama uyum sağlama isteği içerisindeyken, diğer yarı mevcudiyetini koruma taraftarıdır. Tüm bu çatışmalar göçmenin iç dünyasında bir yabancılaşma ve karmaşa yaratmaktadır. Bu çatışmaya bağlı olarak yalnızlık, depresif eğilimler artmaktadır. Göçmen bu çatışmalarla baş edemeyecek duruma gelirse psikosomatik bozukluklar ortaya çıkmaktadır. Sindirim sistemi bozuklukları, göç olgusunun henüz hazmedilemediğinin bir göstergesi olabilmektedir.

Bu bağlamda Eski Filistin halkının iyi bir örneklem olacağı kanısındayız. Eski Filistin’in mevcudiyetinin sona erdiği 1948 mağlubiyeti, Filistin kolektif hareketinin yapı taşlarından biri olarak hafızalara kazınmıştır. 1948 ve 1967 mağlubiyetleri Filistin’de bulunan her kategoriden , dinden ve sosyal ekonomik sınıftan insana nüfuz ettiğinden beri bu kayıp, müşterek millî yazgı anlamını taşımaktadır. Yaşam mücadelesi verdikleri vatanlarından can güvenliği sebebiyle ivedi bir şekilde ayrılmak durumunda kalan ve göç yoluna çıkan Filistinliler, ülkelerine ait birçok şeyi de arkalarında bırakmak mecburiyetinde kalmıştır. Harp sebebiyle vatanlarını terk etmek zorunda kalan ve bir daha geri dönemeyen Filistinlilerin çoğu, ilk olarak tabiki komşu ülkelere göç etmiştir. Sıkıntılı ve bir hayli zor olan bu göç yolunda Filistinliler nadiren taşıt kullanmışlar, genellikle yürüyerek ilerlemişlerdir. Günlerce, haftalarca belki de aylarca devam edebilecek bu yolculukta göç edilecek bölgenin yakın mesafede olması bu ülkelerin tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır. Yakın ülkelere göç edilmesinde etken olan diğer bir unsur ise göç edilecek yakın ülkede bir tanıdığın ya da akrabasının yer aldığı ilişkiler ağının mevcudiyetidir.

Göçler yukarda bahsettiğimiz gibi bir çok sebep ve bir çok sonuç ile ilişkilendirilebilir. Fakat göç sonrası yaşanabilecek olan travma fenomeninin, göçün nasıl bir karakterde oluşursa bu olguyu ortaya çıkaracağını bize kriterize ediyor (Özcan, 1998).

Dış göç ise milletin, kendi vatanının sınırlarını aşarak bir ülkeden diğer bir ülkeye doğru gerçekleştirdiği nüfus hareketi olarak tanımlanabilmektedir.

Zaman değişkenini göz önüne alarak göçü ele aldığımızda “mevsimlik göç” ve “daimî göç” olmak üzere iki farklı göç tipi karşımıza çıkmaktadır. Mevsimlik göç, göç edilen bölgenin ekonomik faaliyetinin yoğun olduğu zamanlarda, bireylerin kendi bölgelerinden gelecek döneme kadar ayrılıp, diğer bölgelere çalışmaya gittikleri göçler olarak tanımlanabilmektedir (Emgili, 2009). Burada önemli olan nokta, göçmenlerin gittikleri bölgede ne kadar süre kalacaklarının belirli olmasıdır. Daimî göçe bakıldığında ise göçmenler belirli bir süre ile kısıtlı değildir, gittikleri bölgeye yerleşme arzularıyla gerçekleştirilen bir yer değiştirme mevcuttur (Özden, 2011).

Göç hareketinin yönünün, dört farklı tür olarak meydana geleceği değerlendirilmektedir. Nüfus hareketinin yönüne göre göç tipleri şunlardır:

- Kırsaldan – Metropol' e
- Metropolden – Metropol' e
- Metropol – Kırsal'a
- Kırsaldan – Kırsal'a

göç şeklinde gerçekleşmektedir.

TUIK verilerine dayanılarak yapılan çalışmalarda, göç etmeden önceki yerleşim alanlarında insanların ne gibi davranışları ve psikolojik durumları sahiplendikleri belirlenerek, göç edilen yerleşim alanında değişen davranış kalıplarının sebeplerini araştırarak, bu sebeplerin nasıl bir kaynağa dayandığının önemi vurgulanmaktadır . Kendi toplumsal yapısı içerisinde bütün düzeni sağlamış ve bu toplumsal yapının içerisindeki her bireyle sağlıklı düzeyde özdeşim kurmuş bir topluluk gerekir (Başel, 2003). Bu topluluk işlevi bakımından yargıları, örfleri, adetleri, kültürel bir çok davranış kalıpları olduğu varsayılabilir (Akkayan, 1996).

Dışarıdan gelen bir otoritenin sonucu olarak (devlet, illegal yapılanmalar) bu toplumsal yapının bozulma amacı güdülmesi ve bunun bir sonucu olarak yaşanacak göçün bu

kültürel yapı içerisinde hangi davranış kalıplarını göç ettikleri yerlere taşıyacaklarını, hangilerinde asimilasyon veya değişime uğrayabilecekleri olgusu göçün nasıl bir sistematik sosyal yapı ile işlendiği ile ilişkilidir (Yalçın, 2004).

Hipotezde üstünde durduğumuz değişkenlerden biri olan göç daha çok oluşum bakımından otorite yönüyle yapılan baskı sonucunda gerçekleşmektedir ve bu kriterde yaşanan göçlerde özellikle göçü yaşayan toplumlarda, toplumsal davranışlar oluşmaktadır. Bu davranışlar zorunlu göç eden insanlarda sosyal uyum bozuklukları yaşatır. Bu çalışmada baskı yoluyla göç eden insanların sosyal uyum bozuklukları, agresyonları ve suça eğilim oranlarını ve yaşadıkları travmanın etkileri nelerdir sorusuna cevap aramaktadır.

Göçmenleri çalışma grubu olarak seçen çalışmalarda yapılan psikolojik araştırmaların psikolojik etkilenimler, depresyonlar, donakalımlar ve endişelerinden daha çok göç olgusunun kendisindeki karşılığını konuşmaya ve irdelemeye eğilimlidir. Bu tür araştırmalardaki çelişkiler, göç etme kararını vermek zorunda olan kişinin sorumlu olduğu kişilerle beraber gerçekleştirdiği bu fenomeni neden seçmek zorunda olma durumudur ve bu durum göç psikolojisini de değiştirmektedir. Daha iyi bir hayat standardı, azınlık veya alt grup dezavantajlarından kurtulma isteği, savaş, ve bir çok sosyo-ekonomik veya psikolojik durum bu eylemin nedenini oluşturarak sonucunda yaşanacak psikolojik durumu da değiştirmektedir.

2.1.5. Göç Kuramları

Göç ve zorunlu göç Brener'in teoreminde bahsettiği gibi çocuğu ve bu yolla yetişkini etkilemektedir. Bronfen Brener, toplumun ortak iş bölümü ile gelişen bir çocuğu kavramlaştırır. Brener'in makro ekolojik kuramının merkezlerinin hem birbiri ile olan etkileşimi hem de çocukla olan direk etkileşimi sosyo-psikolojik makro bir bakış açısı yaratmaktadır (Bronfenbrener, 1991).

Göç kavramı bireyleri de derinden etkilemiş ve topluma mâl olmuş birçok kuramı beraberinde getirmiştir. Ravenstein'in Göç Kanunları, William Farr'ı düşüncelerini yanlışlayan bir yol izlemektedir. Farr'a göre göç, hiçbir kanun tanımamakta ve kurallara bağlı kalmamaktadır. Ravenstein'in uğraşı ise göçün genel geçer kurallarını bulmaktır. Ona göre en çok görülen göçler kısa mesafede olanlar olmaktadır (Ravenstein, 1885). Uzak mesafelere yapılan göçlere daha az rastlanmaktadır. Ravenstein, 1871ve 1881 yıllarında İngiltere'de yaptığı araştırmada yedi göç kanunu belirlemiştir. 1885 yılında yayımlanan bu değerli çalışma

göçle ilgili ilk kaynak olduğundan ötürü daha sonraki kuramcılara da bir destek oluşturmuştur. Kuramında endüstrileşme ve kentleşme kavramları üzerinde durmaktadır. Endüstrileşmeyle birlikte iş imkanları artmış ve bununla birlikte ulaşım büyük bir hızla gelişerek geniş bir kitleyi etkisi altına almıştır. Bu da insanların göç etmesine sebebiyet vermiştir. Ravenstein yedi göç kuramını anlatarak tartışmaya sunmuştur. Bu göç kanunları şunlardır:

Göç ve mesafe: Göçmenler genellikle kısa mesafelerde göçler yapmaktadırlar. Bu da göç edilen yerde göç dalgaları yaratmaktadır. Göçün boyutunu ise gelişen sanayi bölgelerindeki nüfusun yoğunluğu belirlemektedir.

Göç ve basamakları: Ticaret ve sanayileşmeye paralel olarak ekonomide meydana gelen büyüme, kentin çevresindeki bireyleri kente çekmektedir. Kentin dış bölgelerindeki az olan nüfus yoğunluğu, uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Bu göçmenlerin kendi bölgelerini terk etmesiyle meydana gelen seyrelme, o bölgeye yakın göçmenler tarafından doldurulacaktır. Kente yakınlaştıkça ve avantajları fark edildikçe göç tüm ülkeye yayılacaktır. Ravenstein, göçü basamak olarak düşünmektedir. Boşalan yerler yakın bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Ravenstein'in ikinci kanunu, birincisinin destekleyicisi niteliğindedir (Ravenstein, 1889).

Yayılma ve emme süreci: Göç kavramında yayılma ve emme süreçleri, birbirlerinin bütünleyicisi niteliğindedir. Bu süreçler, aynı amaca hizmet etmektedirler. Ravenstein, göç olgusunun bir amaç olmadığını söylemiştir. Buna ek olarak bireylerin sadece göç etmek istedikleri için bu eylemi gerçekleştirdiklerine inanmamaktadır. Göçmenlerin amacı, kentin büyüyen ve yükselen ekonomisinden yararlanma isteğidir. Bu istek yayılma sürecini doğurmaktadır. Sanayinin gelişmesi, iş gücüne ihtiyaç duymakta ve bu iş gücü de göç ile karşılanmaktadır. Emilme süreci de bu şekilde oluşmaktadır. Tüm bu sebeplerden ötürü Ravenstein, yayılma ve emme süreçlerinin bir bütün içerisinde hareket ettiğini düşünmektedir (Ravenstein, 1889).

Göç zincirleri: Ravenstein'a göre göç, zamanla oluşan bir olgudur ve aynı zamanda göç alan yer göç de vermektedir. Bu sebeple Ravenstein için göç, zincileme şekilde devam etmekte, başladığı zaman ardı ardına ilerleyen bir süreç olmaktadır.

Doğrudan göç: Ravenstein, ilk dört kanundan farklı olarak bu kanunda uzun mesafeli ve basamaksız bir göçten bahsetmektedir. Uzun mesafeli göçlerde göçmenler, ticaretin ve

dolayısıyla endüstrileşmenin geliştiği coğrafyalara yönelmektedirler ve hedeflerinde doğrudan bu merkezler bulunmaktadır.

Ravenstein ilk beş göç kanununda, iki göç modelini ele almaktadır. İlk model olan 'göç ve mesafe'de göç basamaklı bir şekilde, kısa mesafeli ve zincirleme olarak sanayi ve ticaret merkezlerine doğru gerçekleşmekteyken; ikinci model olan 'göç ve basamakları'nda ise göç, basamaksız ve uzun mesafeli olarak gelişmiş merkezlere doğru yönelmektedir. Tüm bu sebeplerden ötürü göç, ticaretin ve sanayinin geliştiği büyük kentlere doğru olmaktadır (Ravenstein, 1876).

Kır kent yerleşimcileri farkı: Ravenstein'a göre kentte yaşayan bireyler, kırsal kesimde yaşayanlardan daha az göç etme eğilimindedirler. Göçmenlerin kentlere yönelmesi, kentlerde yaşayan bireyleri minimal seviyede yerinden etmektedir. Ancak kırsal kesimden kırsal kesime yapılan göç, kırsalda kesimde yaşayan bireyleri yerinden oynatabilme eğilimindedir.

Kadın erkek farkı: Ravenstein'in bu kanunu cinsiyet ile ilintilidir. Bu kanun, kadınların erkeklere oranla daha fazla göç etme eğiliminde olduğunu iddia etmektedir. Erkekler yapısal olarak kadınlara göre daha dayanıklı olduklarından, uzun mesafeli göçlerde kadınlara göre daha aktif olmaktadır. (Ravenstein, 1876).

Göç olgusunu kuramsallaştıran bir diğer kişi de Everett Lee'dir. Lee, 1966 yılında Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration) adıyla bir makale yayımlamış ve Ravenstein'in çalışmasına atıfta bulunmuştur. İtme ve çekme kuramına göre, bireylerin yaşamlarını sürdürdüğü coğrafyada ve göç etmeye niyetlendikleri bölgede, öznel olan birtakım faktörler vardır (Lee, 1966). Bu faktörler bütünlük içerisindedir. Lee, bu faktörleri itici ve çekici faktörler olarak nitelendirmekte olup dört temel faktör belirlemektedir. Bunlar;

1. Yaşanan yerle ilgili faktörler,
2. Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
3. İşe karışan engeller,
4. Bireysel faktörler

Lee'nin belirlemiş olduğu tüm bu faktörler, itme ve çekme kuramının temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Sosyal çevre içerisinde itmeye sebebiyet veren olumsuz faktörler olabileceği gibi çekmeyi sağlayan olumlu faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörler görelidir. Avantaj ve dezavantajları belirleyen cinsiyet, eğitim, ırk gibi etkenler Lee'nin

kuramı için oldukça önemlidir (Lee, 1966). Örnekle betimeleyecek olursak; çocuklu bir aile için göç etmek istedikleri coğrafyadaki eğitim imkanları önemli bir konumdayken, çocuksuz bir aile bu kriteri göz önünde bulundurmayabilir veyahut göz ardı edebilir. Bu sebeple Lee'nin itme ve çekme faktörleri, çok boyutlu sosyal bir gerçeklik taşımaktadır (Lee, 1966).

Göç üzerine düşünen bir diğer kuramcı Willam Petersendir. Petersen, bireylerinin tümünün aynı olduğu ve göçünde sıradan bir olgu olduğu yaklaşımına karşı çıkmıştır. Temel sorusu, “eğer her insan aynıysa neden bazıları göç ediyor da bazıları göç etmiyor” dur. Petersen, itme ve çekme faktörlerinin altındaki sebepleri araştırmıştır. Petersen, tarihsel döngünün önemine vurgu yaparak, itme faktörlerinin belli bir süre sonra çekme faktörü olabileceğinden bahsetmiştir (Petersen, 1958). Petersen için ekonomi her zaman önemli bir faktör olmuştur. Göçleri anlayabilmek için ekonominin incelenmesinin bir gereklilik olduğu kanısına inanmıştır. Çünkü ekonominin değişmesi tüm kategorideki bireyleri etkilemektedir ve farklı tepkiler vermelerine sebep olmaktadır. Tüm bu görüşleri temel alan Petersen, beş farklı göç tipi öne sürmüştür (Petersen, 1955).

İlkel (primitive) göçler: Bireylerin, kuraklık, kıtlık ya da diğer etmenlerle baş edemediklerinde, bunlardan kurtulmak amacıyla yaptıkları göçlerdir. Bu göçler itme etkisiyle oluşmaktadır. Dönemsel göçler, primitive göçlere örnek olarak gösterilebilmektedir (Petersen, 1958)..

Zoraki (forced) ve yönlendirilen (impelled) göçler: Petersen, zoraki göç ve yönlendirilen göçte, sosyal durumun dayattığı baskıyı öne sürmektedir. Göçmenlerin, göç edip etmeme tercihinde bulunabilmelerini yönlendirilen göç olarak belirtilmektedir. Göçmenlerin, baskılara rağmen göç edip etmeme kararını verebilmeleri durumunda yönlendirilen göç, bu karar verme özgürlüğüne sahip olamamaları durumunda ise zoraki göç oluşmaktadır. Petersen zoraki göç örneği olarak, Nazilerin Yahudileri göçe zorlamak için ortaya sürdükleri eylemleri, kanunları ve politikaları göstermiştir(Petersen, 1955).

Serbest (free) göç: Serbest göç tipinde göçmenler üzerinde herhangi bir baskı yoktur. Petersen'a göre serbest göçmen, kendi özgür iradesiyle göç kararını alarak uygulamaya koyabilmektedir. Serbest göç tipi daha çok bireysel göçler üzerinde görülmektedir. Serbest göç işlevinde bulunacak kişiler, başvurularını bireysel olarak yapmaktadır. Kişilerin göç başvurusunda bulunabilmesi ve kabul edilmesi, göç verecek ve göç alan ülke arasındaki prosedürlerin işleyişine bağlıdır (Petersen, 1955).

Kitlesel (mass) göç: Petersen, kitlesel göç tipinin dünyadaki göçün üçüncü evresi olduğunu söylemektedir. Petersen dünyanın gelişmesiyle, göçün bireysellikten kitleselliğe hızla geçiş sağlayan bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Bu kitsellik, göçü kollektif bir yapı olmaya itelemiştir. Kitlesel göçe, Amerika ve Avrupa kıtasına bireysel olarak göç eden lider göçmenler örnek verilebilmektedir. Bireysel göç olarak nitelendirilen bu göç daha sonra kitlesel bir yapıya bürünmüştür. Bunun en büyük sebebi, lider göçmenlerin olumlu kazanımlarını diğer bireylere aktarması ve böylelikle onları da göçe teşvik etmiş olmalarıdır (Petersen, 1958).

Göçü toplumbilim kavramı içerisinde ele alan bir diğer kuram kesişen fırsatlar kuramıdır. Kesişen Fırsatlar Kuramı, göçmenleri ön plana çıkarmaktadır. Stouffer 1940 yılında kesişen fırsatlar (intervening opportunities) kuramını öne sürmüştür. Stouffer çalışmasında, Cleveland'ın nüfus istatistiklerini kullanmış ve bu istatistikleri baz alarak evlerinden ayrılan bireyleri data kabul ederek çalışmasına yön vermiştir. Kesişen Fırsatlar Kuramı göç kavramında mühim olan kısımları, göç edilecek mesafe, o bölgedeki imkânlar ve bu imkânların miktarı olarak kabul etmiştir. Fakat Stouffer kuramında, mesafeyi çözümlene nesnesi olarak diğer üç etmenin önüne koymaktadır.

Stouffer'a göre, göç çalışmalarında çekim etkisi daha değerlidir. İki farklı merkezdeki çekim etkileri, göç alan bölge ile çekim merkezi arasındaki uzaklık göz önüne alınarak çözümlene yapılmalıdır. Daha detaylı anlatacak olursak, Stouffer kesin bir şekilde rastgele iki bölgeye yapılacak olan göçte, çekme etmenlerinin önemini vurgulamıştır fakat bu etmenlerin ehemmiyetini belirleyen esas şeyin mesafe olduğunu açıkça belirtmiştir (Stouffer, 1960). Yani belli bir mesafeye göç edecek göçmenlerin sayısı bu mesafenin ekonomik durumuyla oldukça ilintilidir. Buna ek olarak göç alacak coğrafya ile halihazırda yaşanan coğrafya arasındaki mesafenin kısa olması da, göçe niyetlenmiş olan bireyleri göç için yöreklendirmekte ve göçü pozitif yönde etkilemektedir. Yani göç alacak bölgenin ekonomik durumu ve mesafesinin kısalığı, o bölgeye gelecek olan göçmen sayısını arttıracak olan faktörlerdendir. Kesişen fırsatlar kuramına göre, göç edilmesi planlanan iki merkez bulunuyorsa ve bu merkezlerdeki şartlar birbirine denkse, göçmenler yakın olan merkeze yöneleceklerdir (Stouffer, 1960).

Gelişen ekonomi kapitalizmi de geliştirmiştir. Bu sınırlar içerisinde düşünecek olursak, merkez çevre kuramının modern dünyadaki esas mekanizması, kapitalizm ve ulus-devlet temellidir. Günümüzde sıklıkla münakaşa edilen bir mevzu olmakla birlikte, birçok mütefekkir, dünyada tek bir düzenin hüküm sürdüğünü iddia etmektedir. Bu düşünürlerin

perspektiflerine göre, dünyadaki imge, gerek ilhanlık olsun gerek kolonyalizm olsun, aynı düzeneğin değişik imgeleridir. İmgeler değişik de olsa, tarihsel olarak dünyada varolan tek düzenektirler. Tek düzenek olarak varolan bu proses, birçok düşünür tarafından ‘dünya sistemi’ olarak adlandırılmaktadır. Wallerstein ise bu yaklaşıma itiraz etmiştir. Bu prosesin ancak ‘dünya sistemleri’ nosyonuyla açıklığa kavuşturulabileceğini belirtmektedir. ‘Dünya sistemleri’ kavramına olan inancını Wallerstein şu cümlelerle ortaya koymaktadır: “Sözcük kullanımı açısından Frank ve Gills’i benden ayıran bir ayrıntıya dikkatinizi çekerim. Onlar bir dünya sisteminden söz ediyorlar. ”

Onun kendine özgü özelliği çağdaşlarını yok edecek kadar güçlü olduğunu göstermiş olmasıdır.” Wallerstein’in bu yaklaşımına dayanarak, kapitalizmin imgeleri, günümüz ekonomisini ve bununla bağımlı olarak diğer yapıları belirleyen esas öğelerdir. Bugünkü durumda tarihsel sistem, evirilen tek tarihsel varlık olarak kapitalist dünya ekonomisidir. Wallerstein’in yaklaşımı göz önünde bulundurularak merkez-çevre kuramına dikkat edildiğinde, merkez olarak nitelendirilen ülkeler, ekonomik ve sosyal olarak gelişmiş ve kapitalist sistemi kabullenmiş ülkelerdir.

Çevre ülkeler ise bu kapitalist ağlar ve değerlerle kuşatılmış merkez ülkelere bağımlı olan ülkedir. Bu merkez ve çevre ülkeler, kapitalist değerler ve ekonomik zorunluluklar düzeneği içerisinde birbirlerine bağımlı olarak hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. Merkez-çevre kuramına göre çevre olarak nitelendirilen ülkeler, merkez ülkeler için vazgeçilmez konumdadırlar (Wallerstein & Smith, 1992). Bu gereksinim, bağımlılık zincirini oluşturan iktidar düzeneğinin esas ihtiyacıdır. Oluşan bağımlılık düzeneği içerisinde merkez ülkeler, hesaplı işgücü, hammadde için çevre ülkelere gereksinim duymaktadırlar.

Çevre ülkelerden gelen hammadde ve hesaplı işgücü bütünleşerek maliyet düşürülmektedir. Düşük maliyetli bu ürünler ya ülke içinde kullanılmakta ya da diğer ülke pazarlarına gönderilerek kapitalist sisteme bir transformasyon sağlanmaktadır. Kuramın temel mekanizması, “merkez ülkeler varolan kapitalist birikimlerini çoğaltmak ve mükemmelleştirmek için çevre ülkelere ihtiyaç duyarlar” fikridir. Çevre ülkeler de, ekonomik olarak refah seviyelerini yukarıya taşımak için merkez ülkelerle bu tarz bir ilişki içerisine girmektedirler (Zolberg, 1999). Kuram merkez veyahut çevre olarak nitelendirilen ülkelerin, birbirlerine ihtiyaçlarını olduğunu öne sürmektedir.

Merkez ve çevre ilişkisinde kapitalist ağların tesiriyle çevre ülkelerde bir nüfus aksiyonu ortaya çıkmaktadır. Zolberg, dönemimizdeki işgücü göçlerinin, çevre ülkelerden

merkez ülkelere yönelmiş şekilde devam ettiğini belirtmektedir. Abadan-Unat'ta Zolberg gibi göçün çevreden merkeze doğru olduğunu ifade etmek maksadıyla şunları söylemiştir: “Dünya sistemleri kuramına göre uluslararası göç, kapitalist gelişmenin neden olduğu kopma ve yer değiştirmelerinin doğal sonucudur (Zolberg, 1989). Kapitalist ekonomi Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya'daki merkezlerden giderek daha geniş halkalar hâlinde yayıldıkça dünya nüfusunun giderek büyüyen kısmı dünya pazar ekonomisine dâhil edilmektedir. Çevre bölgelerdeki toprak, hammadde ve emek dünya pazarlarının denetimi altına girdikçe göç akımları oluşmakta, bunların önemli bir kısmı dış ülkelere doğru yönelmektedir.”(Zolberg, 1992).

Bir diğer kuram olan ‘göç sistemleri kuramı’, ekonomik ve politik temelli bir kuramdır. Bu kurama göre, iki ya da daha fazla ülke göçmen takası yaparlar ve bu şekilde bir sistem içerisinde ilişkiler zinciri oluştururlar. Bu ilişki, birbirine mesafe olarak yakın ülkeler arasında olabileceği gibi birbirilerine uzak mesafede bulunan ülkeler arasında da olabilmektedir. Yakın mesafedeki göç ilişkisine örnek olarak Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişki verilebilirken, Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak mesafeli göç sistemi hakkında bir örnek teşkil edebilmektedir.

Göç sistemleri kuramında göç veren ve göç alan ülkeler arasında, göç ilişkisinin evvelinde bir ilişki bulunmalıdır. Bu ilişkiyi ticari, mali, kültürel, askeri olarak adlandırmak mümkündür. Amerika Birleşik Devletlerinin Meksika'yla olan göç ilişkisinin temelinde, Amerikalı yatırımcıların ucuz işçiye ihtiyaç duyması sebep olurken; Amerika Birleşik Devletlerinin Kore ve Vietnam'la olan göç ilişkisinin temelinde Amerikan askeri işgali bulunmaktadır. Türkiye ile Almanya arasındaki göç ilişkisi de bu bağlamda örnek teşkil edebilmektedir (Zolberg, 1990).

Faist göç sistemleri kuramını bir geçiş kuramı olarak nitelendirmiştir. Çünkü Faist'e göre göç sistemleri kuramı, dünya sistemleri kuramı ile ağ kuramı arasındadır. Dünya sistemleri kuramı, makro bir yaklaşımdadır ve Faist bunu desteklememiştir (Faist, 2008). O çalışmasında mikro yaklaşımı ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Faist göç sistemleri kuramının üç temel niteliğinden bahsetmiştir, bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Göç sistemleri kuramı, süreçler üzerine yoğunlaşmaktadır. Hareket tek seferlik bir olgu değildir, faal bir süreçtir. Göç sistemleri kuramına göre göç olgusu içerisindeki bir parçada gözlenen değişim, tüm düzeni etkilemektedir.

2. Göç sistemleri kuramı insanlara nazaran daha çok ülkeler arasındaki bağlantılar, ticaret, güvenlik anlaşmaları ve fikir alışverişleri gibi konular üzerine vurgu yapmaktadırlar.

3. Sistemi kuramcıları, toplumsal ağ kuramını etkili biçimde uygulamışlardır. Ağ, bir ferdi ya da kolektif faktörler topluluğu olarak ve onları kaynaştıran bağ anlamında tanımlanır.

Faist'in yaklaşımı çerçevesinde göç kuramlarını ele alış tarzı, ağ kuramına zemin hazırlama görüngesindedir. Faist için asıl nokta, göçün enternasyonal boyutunun kalitesidir. Bu çerçevede de Faist, enternasyonel göçlerin meydana getirdiği bilinmeyen bir alandan söz etmektedir. Müellifin sözünü ettiği bu yeni alan ulusaşırı toplumsal alanlardır (Faist, 2000).

Bu kısma kadar bahsettiğimiz göç kuramları, göçe sebebiyet veren faktörler, göçün nicel ve nitel imgesi üzerinde yoğunlaşmaktaydı. Yine pek çok kuram tarihten kopuk, ekonomik bir yaklaşım benimsemekteydi. Fakat tanık olduğumuz göçler tarihsel görüngeden soyutlanamayacak kadar değerlidir (Faist, 2012).

Her göçün kendine has özellikleri vardır. Bu sebeple bir yandan her göç kendi karakteristik özelliği içerisinde incelenirken, diğer yandan da disiplinlerarası bir yaklaşım kullanılmalıdır. Bilhassa günümüzde gerçekleşen göçler birçok değişkenden etkilenmektedir. Bu değişkenlerin oluşturduğu etkiler, göç ve göçmen münasebeti çerçevesinde geniş bir bakış açısı gerektirmektedir. Bu bağlamda ağ kuramı göçe ve göçmene olan yaklaşımıyla diğer kuramlardan farklılık göstermektedir (Faist, 2012).

İlişkiler ağı kuramının tabanını; göçmenlerin göç ettikleri bölge üzerinde oluşturdukları sosyal ağların varlığı ve bu ağların karşılıklı göçler üzerindeki tesiri oluşturmaktadır. Bu ağlar her tür toplumsal temele ve değişkene bağlı olarak yapılanmış, kuvvetli veyahut cılız ağlar olabilir (Faist,1998). İlişkiler ağı kuramı, bireyleri göç akımına teşvik etmek amacıyla göç olgusunu yaygınlaştırmaktadır. Buna ek olarak kuram, göçmen ilişki ağının göçün meydana çıkardığı masrafları azalttığını vurgulamaktadır. Göçmen ağları, göçmenlerin göç ettikleri coğrafyalara uyumlarını kolaylaştırmaktadır. Böylece göç hareketi sorunsuz bir şekilde devam etmektedir. Bu bağlamda ilişkiler ağı kuramının, diğer kuramlara nazaran göçmene önem verdiğini söyleyebiliriz

Çünkü bu iki kavram, bir çalışma içerisinde değişik hususlara dikkat çekmekte ve çalışmayı değişik veçhelere çekmektedir. Göç çalışmaları daha çok strüktürel faktörlere, göçmen çalışmaları daha çok kişisel seçimlere ve kişisel seçimleri belirleyen faktörlere yönelmelidir. Çünkü göç çalışmaları strüktürel faktörlere odaklandığı için kişi, kişisel

seçimler ya da faktörler bu tür çalışmalarda ya çok sönük kalır ya da tamamen yok olur. Göçmen çalışmalarında ise çözümleme yalnızca kişi odaklıdır, strüktürel faktörler yok sayılır. Bu kalıp, yapılacak olan çalışmanın deseninin ve materyalinin saptanarak, bu desen ve materyale uyumlu göç paradigma ve kuramlarının oluşturulmasını zorunlu hale getirmektedir.

2.2. Agresyon'a Kuramsal Açıklamalar

Agresyon, insanı ve insan yapısını araştıran bütün alanların üzerinde çalıştığı bir konudur. Psikologlar agresif davranışı anlamlandırmak maksadıyla kuramlar üretmişlerdir. Sosyologlar agresyonun çevreye etkisi üzerinde dururken, antropologlar ise saldırganlığın, öfkenin ve şiddetin kültürlerarası etkileşimine yoğunlaşmışlardır.

Agresyona ait tanımlamalara bakıldığında, her bilim dalına özgü bir içerik görülmektedir. Agresyon barındıran tutumlar, fiziksel saldırı, cinayet, sözel saldırı, küçümseme, küçük düşürme, eşin ve/veya çocuğun ruhsal ve fiziksel istismarı, enternasyonel harplar ve iç savaşlar gibi kapsamlı bir alana yayılmıştır. Literatüre bakıldığında öfke ve agresyon kavramlarının sıklıkla birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Öfke ve agresyon kavramlarının birlikte kullanılması, bu kavramların ayırt edilememesine ve aynı anlamı içeriyorlarmış gibi algılanmasına sebep olmuştur. Bahsedeceğimiz yaklaşımlar agresyonu açıklamakta farklı yöntemler kullanmışlardır.

Agresyon ve Evrimsel Psikoloji

Darwin, Evrim Teorisi'ni açıklarken insan davranışını evrimsel proseslerle açıklamış ve diğer organizmaların davranış sebeplerini meydana getiren mekanizmalar olarak yorumlamıştır. Agresyonun tarifi kendi cinsine zarar verme eylemi olarak yapılmaktadır. Bu görüş hormonları, genleri, nörolojik sistemleri ve doğumla gelen agresif dürtüleri, agresif davranışın sebebi olarak görmektedir. Agresyonun bir içgüdü olduğunu iddia eden bu yaklaşımdan hareketle, davranışın içgüdüsel bir olgu olup olmadığını anlayabilmek adına, içgüdü hakkında bilgilendirme yapmanın doğru olacağını düşünmekteyiz (Barkow, 1989). . İçgüdü, resleksten farklı karmaşık bir davranıştır. İçgüdü, çevresel faktörlerin etkisiyle otomatik olarak oluşmaktadır. İçgüdü, doğuştan gelmektedir ve sonradan öğrenilen bir olgu değildir. Buna ek olarak içgüdüsel davranış gücünü biyokimyasal etmenlerden almaktadır.

Evrimsel görüşün öncü isimlerinde olan Lorenz'in İçgüdüsel Davranış Kuramı agresyon hakkında bize daha detaylı bilgi verecektir.

Lorenz'in İçgüdüsel Davranış Kuramı ve Agresyon:

Lorenz, insanın agresyon barındıran davranışlarını içgüdülerle bağdaştırmıştır. Lorenz, birçok davranış kalıbının doğuştan getirildiğini ve bu davranışları aktif hale getirmek için bir dürtünün gerekli olduğunu söylemiştir. İki çeşit agresyon tanımlamıştır: Predatör agresyon ve agonistik agresyon. Predatör agresyona örnek olarak kedinin fareyle oynadığı ve onu incittiği hatta öldürdüğü durum verilebilirken, kedinin tehditle yüzleştiği durumda gösterdiği davranışlar ise agonistik agresyona örnek olmaktadır (Lorenz, 2002).

Lorenz, içgüdünün aksiyon haline geçmesi için gerekli olan enerji veya gücün beyindeki bir bölgede olduğunu söylemiştir. Bir uyarıcı ile karşılaşıldığında içgüdü aktifleşmektedir. Enerji yüksek dozda birikmişse, uyarıcıya ihtiyaç kalmadan içgüdü harekete geçmektedir. Bu durumla pek sık karşılaşmamaktadır çünkü enerji birikiminin engellenmesine sebep olacak yapay uyarıcılar çevrede fazlaca bulunmaktadır (Lorenz, 2002).

Agresyon yalnızca dış çevredeki uyarıcılara verilen bir reaksiyon değil, aynı zamanda içerdeki agresif uyarıcıların da bir sonucudur. Lorenz agresyonu tanımlarken agonistik agresyonun nedensellik sistemini kullanmıştır. Hayvanlarda agresyonu tanımlayan iki çeşit içgüdüden bahsedilmektedir. Bunlar, Dominans Hiyerarşileri ve Teritoryal Davranış'tır.

Dominans Hiyerarşileri

Gruplar şeklinde yaşamlarını sürdüren hayvanların sosyal ilişkileri ast-üst yapısıyla ilintilidir. Örneğin, bir barınakta dört inek olduğunu varsayalım. Bu inekleri X,Y,Z,T şeklinde kodlayalım. Y,Z,T X'in sözünden çıkmaz ve ona boyun eğer, Z ve T Y'ye itaat eder, T ise tüm bunlara ek olarak Z'ye itaat eder. Bu durumda agresyon ise şu şekilde ilerlemektedir: X, Y'ye saldırırsa, Y asla X'e saldırmaz bunun yerine Z'ye saldırır. Z ise T'ye saldırır (Darwin, 2009).

İri beyinli yüksek memelilerde, takıma yeni katılım sağlayan toy üyelere, takımda daha önceden bulunan toy üyeler agresif tavırlar sergilerken, üst kademedeki yetişkinler bu durumu umursamaz görünmektedir. Bu bilgiye dayanarak agresyonun yaş ve cinsiyet olarak aynı statüye sahip olanlar arasında oluştuğunu söylemek mümkündür (Darwin, 2009).

Dominans hiyerarşileri, aynı cinse sahip olanların en sıhhatli ve en kuvvetli olanının yaşama olasılığını yükseltmektedir. Kuvvet, atılganlık ve cesaret yaşama olasılığını yükselten kriterler olarak görülmektedir ve bu kriterler bireyi dominans hiyerarşilerinde üst sıralara taşımaktadır. Bu üst kademedeki bireyler, yiyeceğe ve çiftleşecek partnere sahip olmada önceliklidirler (Darwin, Ekman & Prodger, 1998).

Dominans hiyerarşileri, küme içerisinde kavga ve öldürmeyi en aza indirmektedir. Hayvanlar hiyerarşideki konumlarını spesiyaliteleri ölçüsünde kendileri oluştururken, insanlar pozisyonları bireylere tayin etmektedirler. Ayrıca hiyerarşideki doğrusallık hayvan kümelerindeki kadar belirgin olmamaktadır. Örneğin; anne, babaya itaat eder, kız çocuk da anne ve babanın ikisine birden itaat eder. Bunun yanında kız çocuğun baba üzerinde etkisi olabilir.

Dominans hiyerarşilerinde üst kademeler besin ve partnere ulaşım ve dolayısıyla en sıhhatlinin yaşama devam etmesine yönelikken, insanlarda güçlü ve yüksek bir konuma sahip olmanın farklı değişkenleri vardır. Zeka gibi doğuştan getirdiğimiz biyolojik faktörler etkili olsa da sosyal psikologlar statü savaşını doğal seçilimin bir biyolojik işlevi olarak görmemektedirler. Dominans hiyerarşileri ve statü hiyerarşileri işlevsel olarak farklıdır. Dominans hiyerarşileri ziyan verme hareketlerini en alt düzeye indirmeye ve düzeni sağlamaya odaklanmaktadır (Darwin, Burkhardt & Porter, 2002).

Teritoryal Davranış

Kimi memeliler belirli bölgeleri bilinmeyene karşı müdafaa etmektedirler. Teritoryal davranış genel olarak savunanın tehdidi ve saldırganın geri çekilmesi ile oluşmaktadır, mütemediyen karşılıklı kuvvetler sınava tabi tutulur. Yenilgi davranışlardan belli olmakla birlikte saldırı, kaybeden büyük zarar görmeden bitirilir (Darwin, 1892).

Teritoryal davranışın rolü nüfus artışını dengelemektir. Türlerin yaşamlarını devam ettirmesine yardım eder. Genellikle çiftleşme evresinde ortaya çıkar. Teritoryal davranış, aynı cinsin farklı türlerinde farklı şekilde gözlenmiştir. Bu durum içgüdü olarak değil öğrenilmiş bir davranış kalıbı olarak yorumlanmıştır (Darwin, 1892).

İnsanların davranışları teritoryal bir yapı barındırmaz fakat buna rağmen teritoryal alanlarına sahip çıkarlar. İnsanların çiftleşmek için bir dönemi beklemesine gerek yoktur. İnsanlar şahsi teritorilerini talep ve arzularıyla bağlantılı olarak diğerleriyle paylaşabilirler (Darwin, 1876).

İnsanlar hareketlerini salt içgörülerle oluşturmazlar, ayrıca öğrenmeye, anlamlandırmaya açık bir kompleks durumundadırlar. Bu sebeplerden ötürü Lorenz'in (2002) söylediği gibi davranışın, dominans hiyerarşiler ve teritoryal davranışlarla açıklanması uygun görünmemektedir

Öğrenme Teorisi ve Agresyon

Agresyonu açıklamak için öğrenme teorisinden faydalanan kuramcılar bulunmaktadır. Birçok öğrenme teorisi mevcuttur bu sebeple kısaca anlatmakta fayda olacağı kanısındayız. 20. yüzyılın ilk kısmında psikanalitik ekol etkisini sürdürürken diğer yandan da Pavlov, Thorndike, Tolman, Skinner öğrenme kuramını ortaya atmışlardır. Agresyonu anlamlandıran iki teorisyen Buss ve Bandura olmuştur.

Thorndike organizmanın sosyal çevredeki uyarıcılara daha önce bilinmeyen tepkiler vermeyi ne şekilde öğrendiği üzerine yoğunlaşmıştır. Pekiştireçlerin öğrenmeyi kuvvetlendirirken cezaların ise zayıflattığı görüşünü deneylerle ortaya koymuştur. Thorndike'a göre etki yasası öğrenme ardındaki asıl güçtür. Agresyon içsel huzursuzluğu azaltıyorsa, mükafata ulaşılabilecek yolları açıyorsa veya bireyi dış tehditlerden koruyorsa ortaya çıkabilmektedir. Thorndike'ın etki yasası, agresif davranış gösteren organizmanın cezalandırılması, benzer davranışın oluşmasının azalacağını belirtmektedir (Thorndike, 1898).

Buss'un Agresyon Teorisi

Buss, agresif davranışın öğrenilmiş bir durum olduğunu söylemiştir. Agresif davranışı, 'kişinin ötekine zarar verecek uyarıyı iletmesi' şeklinde tanımlamıştır. Buss'a göre agresif davranışlar ikiye ayrılır: Öfkeli agresyon (Angry Agresion) ve Enstrümental agresyon (Buss, 1962).

Enstrümental agresyonun birçok şekli bulunmaktadır. Fiziksel agresyon öteki canlıya zarar verme, fiziksel anlamda bir acı verme eylemi olarak ortaya çıkar. Sözel agresyonda ise fiziksel bir zarar verme durumu yoktur fakat diğer canlıya tehdit içerikli göndermeler bulunmaktadır. Direkt agresyon tehlike oluşturan bir organizmanın varlığında ve o organizmaya yönelik ortaya çıkmaktadır. Endirekt agresyon ise tehlike oluşturan organizmaya vasıtalı, karmaşık bir yoldan ve yakın olmayan bir mesafeden zarar vermeyi öngörür (Buss, 1962).

Buss agresif davranışların şiddetini dört etmene bağlamıştır:

Pekiştirme ve Enstrümental Agresyon:

Ödüller agresif hareketleri çoğaltmaktadır. Sosyal psikolojinin üzerinde durduğu bir konu alan Hawthorne Etkisi'ne göre araştırmacının, agresif hareketlerin oluşmasına ait umudu agresif harekete sebep olan bağımsız değişken olabilir. Buna ek olarak araştırma sonuçları agresyonu enstrümental bir hareket olarak nitelendirmektedir.

Önceki Deneyimler:

Agresif reaksiyonun şiddetini tespit ederken agresyon barındıran durumun öncesinde, organizmanın durumu ehemmiyetlidir. Önceki eksperyansı hücum ve takbih barındıran organizma bu eksperyansı bulunmayan organizmaya kıyasla daha agresif bir tutum içerisinde bulunabilir. Fizyolojik uyarılmışlık ve gerginlik, agresyonu yükselten öfke hissiyle ilintilidir. Öfke muharrik özellikleri barındırır. Öfke her zaman agresif davranışa sebebiyet vermez. Öfke geçici bir histir. Agresif davranış ise içinde kin, düşmanlık ve saldırganlık barındırmaktadır.

Sosyal Pekiştirme:

Agresif davranışa maruz kalan organizmanın özellikleri agresyonun doğma olasılığını ve şiddetini etkileyebilir. Mağdurun özellikleri agresif davranışta bulunan organizmaya ait olan stereotipler ölçüsünde önemlidir. Stereotipler bireylerde sosyal pekiştirme yoluyla oluşur. Haz edilmeyen stereotipteki bireylere saldırgan tutumlar göstermek, alımlı ve güzel özellikler barındıran bireylere saldırgan tutum göstermekten daha olası bir durumdur.

Buss'a göre bir gruptaki bireylerin düşünceleri ve tutumları diğer grup üyelerinin agresif eğilimlerini etkilemektedir. Kimi gruplar agresif davranışı onaylar ve bu durum kişileri agresif bir tavır alma konusunda cesaretlendirir (Buss, 1962).

Kişilik ve Mizaç:

Buss kuramında kişilik ve mizaç özelliklerinin agresyonu endirekt yoldan etkilediğini söylemektedir. Buss, enstrümental öğrenme kuramı, sosyal psikoloji ve kişilik kuramları ile bağlantı kurarak agresyonu açıklamıştır.

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Teorisi:

Bandura, iç dürtülerden bağımsız bir öğrenme teorisi ile agresyonu tanımlamıştır. Bandura'ya göre agresyonun asıl sebebi, insanların beklentilerine ulaşabilmek adına çok fazla

bedel ödediklerini düşünmeleri agresif davranışa sebep olmaktadır (Bandura & Walters, 1977).

Negatif durumlarla yüz yüze kalınca verilen tepki kişinin bilişsel yapısıyla bağlantılıdır. Doyumsal yoksunluk, öfke ve geçmişteki öğrenilmiş durumlar kişinin o anki durumuyla bağımlı olarak farklı bir reaksiyona neden olabilir (Bandura, 2001).

Agresif Davranışın Öğrenilmesi:

Bandura, insanların davranışlarını bir diğlerinden öğrendiğini söylemiştir. Kişilerin öğrenmesine tüm sosyal çevresi etki etmektedir. Müşahade ederek öğrenmede dört proses önem arz etmektedir:

- Bireyin model aldığı davranışı dikkatle incelemesi ve sonuçlarını gözlemlemesi gerekmektedir.
- Tüm gözlemler zihinde şifrelenir.
- Biliş gözlemlenen davranışları, yeni davranışlar ortaya çıkarmak adına taklit davranışlar haline getirir.
- Uyumlu özendirme ve mükafat ile öğrenilmiş davranış oluşur.

Bandura, 1961 senesinde gözlemleyerek öğrenme teorisini yaptığı bir deneyle desteklemiştir. Bandura deneyinde bir kısım çocuğa film izlettiriyor. İzlettirdiği filmde 'Bobo Doll' şeklinde hitap edilen oyuncuğa öfkeli davranan ve ona fiziksel şiddet uygulayan bir yetişkin bulunuyor. Bu filmi izleyen çocuklar daha sonra sırayla oyuncak dolu olan bir odaya alınıyor. Oyuncaklarla dolu olan odada oynayan çocuklara, tam oyuna kendilerini kaptırmışken biri gelerek bu oyuncaklarla artık oynayamayacağını, başka bir çocuğun oynayacağını ifade ediyor. Daha sonra Bandura, filmi devam ettiriyor. 'Bobo Doll'a saldırgan davranan kişi bir filmde cezalandırılıyor, bir diğ filmde ise ödüllendiriliyor. Ödülle biten filmi izleyen çocuklarda şiddet ve saldırgan tutumlar daha fazla gözlemleniyorken, ceza ile biten filmi izleyen çocuklar saldırgan davranışları sergilemekten kaçınıyor (Bandura, Ross & Ross, 1963).

Agresif Davranışı Hazırlayıcı Koşullar:

Bandura agresif davranışın gözlemlene yoluyla öğrenildiğini söylemektedir. Ona göre ceza agresif davranışa ketlemede doğru bir tutum olmaz çünkü agresyonu tetikler ve yükseltir (Bandura, 2001).

Bandura agresif davranışın gözlemlenerek öğrenilmesinde dört sürecin öneminden bahsetmektedir. Modelin ‘direktif fonksiyonu’: Birey modelin davranışlarını gözlemler ve kendisinin de aynı davranışta bulunduğu takdirde aynı sonuca ulaşacağı çıkarımını yapar. Modelin ‘disinhibitör fonksiyonu’: Kişi modelin agresif davranışının ceza ile sonuçlanmadığını görürse, agresif davranışı ketleyen inhibisyonların etkisi düşer.

Agresif davranışta bulunan bir modeli gözlemlemek, gözlemleyicide duygusal bir uyarılma meydana getirir. Bu da agresyonun taklit edilmesi şiddetinin yükselmesini kolaylaştırır.

Modelin agresif davranışı sergilerken kullandığı malzemeler ve kullanım tarzı gözlemleyicinin zihninde önem arz etmektedir.

Sürdürücü Koşullar:

Gösterilen davranışın neticesi o davranışın istikbalini de belirler. Pozitif umut davranışı oluşturur ancak bu umudun boş çıkması veya negatif sonuçlanması gelecekte yinelenme ihtimalini azaltır. Umudun gerçekleşmesi ise davranışın gelecekte yinelenme ihtimalini artırır.

Früstrasyon-Agresyon Teorisi

Dollard ve arkadaşlarının söylemlerine göre agresyonu meydana getiren asıl süreç şudur: Früstrasyon olumsuz erkeyi doğurur bu erke de agresif davranış tetikler. Früstrasyon, bireyin istediği amaca ulaşmasını ketleyen durum ya da kişidir. Kurama göre früstrasyon ve agresyon arasındaki ilinti doğustandır, sonradan kazanılmaz (Dollard, Miller, Doob, Mowrer & Sears, 1939).

Berkowitz’in İki Sistemli Agresif Davranış Teorisitar

Berkowitz, organizmanın kendisine hoş gelmeyen uyarıcıya agresif davranışla karşılık verdiğini ileri sürmektedir. Berkowitz’in teorisi iki çeşit agresyonun olduğunu söylemektedir. Berkowitz, organizmanın hoşuna gitmeyen deneyimi, bu deneyime sebep olan kişiye mâl ettiğini söylemiştir (Berkowitz, 1993).

Freud ve Psikanalitik Teorinin Agresyona Yaklaşımı

Freud’a göre insan davranışlarının kaynağı psişik enerjidir. Psişik enerjinin kaynağını ise biyolojik sistemler oluşturur. Oluşan bu enerji kendi kendine yok olmaz, tüketilmesi gerekmektedir. Bu ilke kuramın ekonomik spesiyalitesidir. Ruh id, ego ve superegodan meydana gelmektedir (Freud, 1947).

Kimi davranışlarımızı basitçe tanımlayabilirken kimilerini daha zor açıklarız hatta bazı zamanlarda açıklayamayabiliriz.. Freud'un fikirlerini sürekli güncellemesi ve geniş bir perspektifte bakabilmesi, onun yapısal kuramı ortaya koymasına sebep olmuştur (Freud, 1972).

Freud'a göre bilinçdışı çatışmalar, dürtüler ve savunma mekanizmalarının birbirine üstün gelme savaşıyla ortaya çıkmaktadır. Bu da birtakım semptomları doğurmaktadır. Bu evrede dürtü içsel kaynaklı bir uyarıdır.

Freud'un haz ilkesi insanları, arzu ve isteklerinin anında tatmin edilmesine doğru iter. Bu tüm doğal itkilerin ve temel ihtiyaçların ardındaki eğilimdir. Bilinçdışıyla ilintilidir ve itkisel ilkel, düzensizdir. Freud'a göre haz ilkesi daima bilinçdışını yönlendiren esas güçtür (Freud, 1963).

Freud'un içgüdüsel dürtü kuramında izlenen üç evre bulunmaktadır:

1. Cinsel içgüdülere karşın ego içgüdüleri
2. Nesne tutkusuna karşın kendilik tutkusu
3. Yaşam içgüdüsüne karşın ölüm içgüdüleri

Freud, erken dönem teorisinde iki içgüdüden bahsetmiştir: Cinsel içgüdüler ve kendini koruma içgüdüleri

Freud'un erken dönem teorisinde agresyon aktif olarak yer almamıştır. Agresyon sadizm olarak aktarılmış ve cinsel içgüdülerle ilintilendirilmiştir. Daha sonra Freud, agresyonu ego içgüdüleri ile bağdaştırmıştır. Tüm bunlardan sonra durumu büyük bir çıkmaza sokacak olan nesne tutkusu ve kendilik tutkusu arasındaki karşıtlık adına kuramını ilerletirken egoyu 'libidonun yatırıldığı nesne' olarak nitelendirmiştir. Agresyonu ego içgüdüsüne bağımlı varsayıyorsak, 'egoya yatırılmış içgüdü ile kendini koruma içgüdüleri ne şekilde birbirinden ayrılır ?' sorusu akıllara gelmektedir (Freud, 1949). Freud 1920 yılında 'Haz İlkesinin Ötesinde' isimli çalışmasını yayımlamıştır. Bu çalışmada bahsettiği iki kavram bulunur: Yaşam içgüdüleri ve ölüm içgüdüleri. Libido ve kendini koruma içgüdüleri, yaşam içgüdüleri başlığı altında toplanır. Erken dönem teorisinde agresyonu sadizm olarak nitelendirirken, yeni teorisinde ölüm içgüdüleri kavramı içerisinde bulundurmıştır. Bu değişiklik bir önceki teorideki çelişkili durumun da tedavülden kalkmasını sağlamıştır. Freud 1929 yılında ' Civilization and Its Discontents ' isimli çalışmasını yayımladı. Bu çalışmada ölüm içgüdüleri ve agresyonu irdelemektedir.

BÖLÜM 3 YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli zorunlu göç etmiş etnik grupalara mensup yetişkin bireylerin agresyon eğilimlerini ölçmek amacı ile yapılmıştır. Bu nedenle zorunlu göç etmiş bireylerin agresyon seviyeleri belirlenecektir bu haliyle tanımlayıcı bir araştırma modeli baz alınmıştır.

3.2. Çalışmanın Yeri ve Zamanı

İstanbul ili Beyoğlu, Bağcılar, Esenler, Küçükçekmece, Eminönü, Şişli ilçelerindeki zorunlu göç etmiş 18-45 yaş arası yetişkin bireyleri kapsamaktadır. Mart 2017, Haziran 2017 tarihleri arasında yapılmıştır.

3.3. Çalışmanın Evreni ve Örneklemi

Çalışmanın evreni İstanbul, 18-45 yaş grubu bireyler , örnekleme ise İstanbul'da bulunan zorunlu göç yaşamış 18-45 yaş grubu bireyleri hedef almaktadır.

3.4. Veri Toplama Yöntemi

Örnekleme oluşturan İstanbul ilçelerindeki ailelere ulaşarak veriler toplanmıştır. Bu süreçte yüzyüze görüşme şekli ile anketler uygulanmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcı bireylerin kişisel bilgilerini öğrenmek amacıyla " Sosyo-Demografik Bilgi Formu " , agresyon seviyelerini ölçmek amacıyla " Buss- Perry Agresyon Ölçeği " kullanılmıştır.

3.5.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Sosyo-demografik bilgi formu; 13 sorudan oluşan demografik bilgi formu bulunmaktadır bu form soruları hipotezi ve alt problem cümlelerini cevaplayacak şekilde hazırlanmış ve çalışma grubunun özel demografik yapısına uygun olarak hazırlanmıştır.

3.5.2. Buss-Perry Agresyon Ölçeği Türkçe Versiyonu;

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) (Buss ve Perry1992) tüm dünya literatüründe en sık kullanılan saldırganlık ölçekleri arasında yer almaktadır. Buss-Durkee Düşmanlık Envanteri'nden (BDDE) (Buss ve Durkee 1957) uyarlanmış olan ölçek, 29 maddeden oluşan

5 aralıklı Likert türü bir ölçektir. Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke olmak üzere saldırganlığın dört farklı boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği, başkalarına fiziksel olarak zarar verme ile ilişkili 9 soru; sözel saldırganlık alt ölçeği, başkalarını sözel yolla incitmeyi içeren 5 soru; öfke alt ölçeği, saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 soru; düşmanlık alt ölçeği ise saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen 8 soru içermektedir.

3.6. Örneklem Sayılarının Belirlenmesi

Genellenmek istenen örneklem grubu sayısı olan 2.122.637 katılımcı sayısı % 95 güven düzeyi dahil edilip hesaplanarak gerekli katılımcı sayısı 214 kişi olarak belirlenmiştir.

3.17. Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin değerlendirilmesinde; deneme ve tarama modellerinde toplanan verilerin betimlenmesinde kullanılan frekans dağılımı tablolarına ve betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Hangi testlerin kullanılacağına karar vermek ve normallik varsayımını sınamak amacıyla Levene testi kullanılmıştır. Levene testine göre, normal dağılım gösteren durumlarda Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Bağımsız Örneklem T-Testi uygulanacaktır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), bağımsız iki ya da daha fazla örneklem ortalaması arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere uygulanan bir testtir. (Büyüköztürk, 2014: 48) Bağımsız Örneklem T-Testi, bağımsız iki örneklem arasındaki farkın anlamlılığını test etmek üzere uygulanan bir testtir. (Büyüköztürk, 2014: 39). (Büyüköztürk, 2014: 165) Elde edilen bulgular %95 güven aralığında ve %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan zorunlu göç etmiş bireylerin agresyon düzeyleri ile ilgili ve araştırmacının sosyo-demografik formun bilgilerine yer verilmiştir. Tablo 4.1’de araştırmaya katılan zorunlu göç etmiş bireylerin cinsiyet ve medeni durum açısından dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.1: Araştırmaya Dahil Olan Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Cinsiyet Ve Medeni Durum Değişkenlere İlişkin Dağılımı (N=214)

<i>Katılımcının cinsiyeti</i>	<i>Frekans ve Yüzdeler</i>	
	Sayı	%
Kadın	99	46,3
Erkek	115	53,7
Toplam	214	

<i>Katılımcının medeni hali</i>	<i>Frekans ve Yüzdeler</i>	
	Sayı	%
Evli	97	45,3
Boşanmış	21	9,8
Vefat	24	11,2
Bekar	72	33,6
Toplam	214	

Tablo 4.1’de gösterildiği gibi 214 katılımcı ile yapılan araştırmada 99 (%46,3) kadın, 115 (%53,7) erkek bulunmaktadır. Zorunlu göç etmiş bireylerden 97(%45.3) Evli, 72 (%33.6) bekar, 24 (%11,2) erkek ve kadın eşi vefat, 21 (%9,8) boşanmış durumundadır.

Tablo 4.2. Araştırmaya Dahil Olan Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Eğitim Durumu Ve Göç Ettiği Yer Değişkenlere İlişkin Dağılımı (N=214)

<i>Katılımcının eğitim durumu</i>	<i>Frekans ve Yüzdeler değerler</i>	
	Sayı	%
Okuryazar	28	13,1
İlköğretim	76	35,5
Lise	83	38,8
Önlisans	11	5,1
Lisans	16	7,5
Toplam	214	

<i>Katılımcının göç ettiği yer</i>	<i>Frekans ve Yüzdeler değerler</i>	
	Sayı	%
Köy	98	45,8
Kasaba	70	32,7
Şehir	46	21,5
Toplam	214	

Tablo 4.2. Tabloda gösterilen zorunlu göç etmiş bireylerden 83 (%38,8)'i lise, 76 (%35,5) ilköğretim, 28 (%13,1) okuryazar, 16 (%7,5) lisans, 11 (%5,1) ise önlisans eğitimini sahiptir. Ayrıca Zorunlu göç etmiş bireylerden 98 (%45,8) köy, 70 (%32,7) kasaba, 46 (%21,5) şehirden göç etmişlerdir.

Tablo 4.3. Araştırmaya Dahil Olan Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Yaşadığı Yer Ve Çalışma Durumu Değişkenlere İlişkin Dağılımı (N=214)

<i>Katılımcının bulunduğu yer</i>	<i>Frekans ve Yüzdeler değerler</i>	
	Sayı	%
Köy	8	3,7
Kasaba	2	,9
Şehir	204	95,3
Toplam	214	

<i>Katılımcı çalışıyor mu?</i>	<i>Frekans ve Yüzdeler değerler</i>	
	Sayı	%
Evet	128	59,8
Hayır	85	39,7
3,00	1	,5
Toplam	214	

Tablo 4.3'de gösterildiği gibi; Zorunlu göç etmiş bireylerden 204 (%95.3) şehir, 8 (%3.7) köy, 2 (%0.9) köyde yaşamaya devam etmektedir. Zorunlu göç etmiş bireylerden 128 (%59,8) çalışıyor, 85 (%40,2) çalışmamaktadır.

Tablo 4.4. Araştırmaya Dahil Olan Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Maddi Gelirleri Ve Psikolojik Durumu Değişkenlere İlişkin Dağılımı (N=214)

Katılımcının geliri

	Sayı	%
Düşük	106	49,5
Orta	105	49,1
Yüksek	3	1,4
Toplam	214	

Göç öncesi psikolojik rahatsızlığınız var mı

	Sayı	%
Evet	24	11,2
Hayır	190	88,8
Toplam	214	100,0

Tablo 4.4'de gösterildiği gibi; Zorunlu göç etmiş bireylerden 106 (%49,5) düşük, 105 (%49,1) orta, 3 (%1,4) yüksek gelir durumuna sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Zorunlu göç etmiş bireyler “göç etmeden önce psikolojik rahatsızlığınız var mı ? ” sorusuna; 24 (%11.2) evet, 190 (%88,8) hayır cevabını vermiştir.

Tablo 4.5. Araştırmaya Dahil Olan Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Göç Sonrası Öfke Durmu Ve Psikolojik Durumu Değişkenlere İlişkin Dağılımı (N=214)

Göç sonrası öfke probleminiz oldu mu

	Sayı	%
Evet	160	74,8
Hayır	54	25,2
Toplam	214	

Katılımcının bulunduğu yer

	Sayı	%
Köy	8	3,7
Kasaba	2	,9
Şehir	204	95,3
Toplam	214	

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi; zorunlu göç etmiş bireyler “göç sonrası agresyon probleminiz var mı ?” sorusuna; 160 (%74,8) evet, 54 (%25,2) hayır cevabını vermiştir. Katılımcının “yaşadığı yer” sorusuna köy 8 (%3.7), kasaba 2 (% ,9), şehir 204 (%95.3) cevabını vermiştir.

Tablo 4.6. Araştırmada kullanılan “Buss Perry Agresyon Ölçeği” İç Güvenirlik Puanı

Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
,944	29

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi; araştırmada kullanılan “Buss Perry Agresyon Ölçeği” “Cronbach Alpha Puanı” .944 Cronbach Alpha Değeri sosyal bilimlerde kabul edilir seviyededir.

Tablo 4.7. Araştırmada Kullanılan “Buss Perry Agresyon Ölçeği ” Sorularının Ortalama Puanları Ve Standard Sapmaları Gösterilmektedir.

Soruların SS ve Ortalamaları

Ort	SS	Soru
1,7103	,51292	1
3,2523	1,31151	2
3,8131	1,37127	3
3,8692	1,18349	4
4,2056	2,04521	5
2,7944	1,37201	6
3,2056	1,32324	7
3,9907	1,30002	8
2,5748	1,26399	9
2,9393	1,53551	10
3,7710	1,14609	11
1,9673	1,13164	12
3,1215	1,33012	13
3,2757	1,37163	14
3,8271	1,15186	15
3,1308	1,55997	16
2,5607	1,42860	17
3,7103	1,45357	18

3,6963	1,44907	19
3,7850	1,32883	20
3,1121	1,30601	21
3,0981	1,18864	22
4,0561	1,39974	23
3,8925	1,56926	24
3,9252	1,47085	25
3,5841	1,42081	26
3,0701	1,35652	27
3,1449	1,42498	28
3,4065	1,43993	29
3,0981	1,42897	30

Tablo 4.7’de gösterildiği gibi; Zorunlu göç etmiş bireylerden (N=214) ölçek verilerine göre; en çok puan alan birey (130) puan almış, en az ise (42) puan almıştır. Katılımcıların aldığı puan ortalaması (97.8) dir. Araştırmanın dağılım aralığı 97-130'dir. 5. soru (4,20) ortalamasıyla en yüksek puanı alırken, 1 soru (1.71) ortalama ile en düşük puana sahiptir. BPSÖ’nün değerlendirilmesinde; Zorunlu göç etmiş bireylerin maddelere katılma durumlarına göre her maddeye verdikleri puanlar toplanıp sonuç 145 puan üzerinden değerlendirilir. BPSÖ 81 puanı eşik değer olarak belirlemiştir.

Tablo 4.8. Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Ölçeğin Eşik Değeri Tek Örneklem T Testi İle Değerlendirilmesi

Tel örneklem T testi

Eşik değer = 81				
	P	Anlamlı Farklılık	95% Farklılık Güven Aralığı Alt Sınır	Üst sınır
Agresyon Puanı	,000	16,87850	13,4965	20,2605

Tablo 4.8’de Araştırmaya katılan Zorunlu göç etmiş bireylerin BPSÖ’den aldıkları toplam puan ortalaması 97.8 olarak saptanmıştır. Bu ortalama BPSÖ’ye göre (81) agresyon eşik değeri olarak belirlenmiştir. Yürütülen araştırma göre ise zorunlu göç yaşamış bireylerin agresyon seviyeleri ölçeğin eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. (p<0,05)

Tablo 4.9. Kadın ve Erkek Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Agresyon Ölçeğın Eşik Değerinden Tek Örneklem T Testi Farklılık Değerleri

Tek Örneklem T Testi

		Eşik Değer = 81			
Katılımcının cinsiyeti		p	Anlamlı Farklılık	95% Farklılık Güven Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Kadın	Agresyon Puanı	,000	14,42424	10,0580	18,7905
Erkek	Agresyon Puanı	,000	18,99130	13,9145	24,0681

Tablo 4.9'de görüldüğü gibi; araştırmada elde edilen bulgular hem kadın hem de erkek grubunda da karşılıklı olarak agresyon seviyeleri ölçeğın eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p<0,05$)

Tablo 4.10. Çalışan ve Çalışmayan Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Agresyon Ölçeğın Eşik Değerinden Tek Örneklem T Testi Farklılık Değerleri

Tek Örneklem T Testi

		Eşik Değer = 81			
Katılımcı çalışıyor mu?		p	Anlamlılık Değeri	95% Farklılık Güven Aralığı	
				Alt Sınır	Üst Sınır
Evet	Agresyon Puanı	,000	19,46094	15,0493	23,8726
Hayır	Agresyon Puanı	,000	12,84706	7,5323	18,1618

Tablo 4.10'da gösterildiği gibi; Araştırma sonuçlarına göre çalışan veya çalışmayan zorunlu göç yaşamış bireylerin agresyon seviyeleri ölçeğın eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p<0,05$)

Sosyo-demografik bilgi formu ve ölçek degerleri kullanılarak veriler analiz edilmiştir.

Tablo 4.11 Zorunlu Göç Etmiş Bireylerin Kadın Ve Erkek Olma Durumu Özelinde Farklılıklarının Agresyon Açısından Değerlendirilmesi

		F	Sig.	t	df	P	Anlamlılık Farkı	95% Güven Aralığı Alt	Üst
Agresyon	Varyanslar Eşit	6,592	,011	1,330	212	,185	-4,56706	-11,33795	2,20383
	Varyanslar Eşit Değil			1,352	210,779	,178	-4,56706	-11,22539	2,09127

Tablo 4.11’de gösterildiği gibi Kadın ve erkekler arasında agresyon açısından 0.05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. ($p > 0,05$)

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu bölümde Buss perry agresyon ölçeği ve demografik bilgi formunda sorulup alınan bilgilere, yapılan diğer araştırmalara, demografik formdan alınan bilgilerin yorumlanmasına ve araştırmanın amacı doğrultusunda kuramsal boyutta incelemeye ve tartışmaya verilmiştir.

a) Araştırmaya katılan Zorunlu göç etmiş bireylerin BPSÖ'den aldıkları toplam puan ortalaması 97.8 olarak saptanmıştır. Bu ortalama BPSÖ'ye göre (81) agresyon eşik değeri olarak belirlenmiştir. Yürütülen araştırma göre ise zorunlu göç yaşamış bireylerin agresyon seviyeleri ölçeğin eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p<0,05$) Erkan & Erdoğan (2006), yaptığı çalışmada, göç ile çocuk suçluluğu arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçları işe, çocukların saldırganlık ve suça eğilim göstermesinde ailelerinin göç etmiş olmasıdır.” Sonuçlarını bulgulamıştır.

Zorunlu göç yaşamış bireylerin agresyon eğiliminin ölçüldüğü bu çalışmada zorunlu göç etmiş olma durumu özelinde yordamalarda bulunmaya çalışılmıştır. Göç olgusunu araştırma değişkenleri içerisine almak araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği bakımından riskli bir davranıştır. Çünkü göç çok farklı sebepler ve çok farklı sonuçlar doğurabilir. Yaşanan bu durumun nedeni süresi yeri ve göç edilen yer bunlardan akla gelen ilk bir kaç tanesidir. Ayrıca zorunlu göç durumunda anlayışı yükseltmek amacıyla göç öncesi ortamı kritirezi edebilmek imkansız bir hal almaktadır. Bu yüzden ki savaş veya iç savaşın yaşandığı coğrafyalarda çalışmalar genelde göç yaşanan yerde konaklanan yerde yapılmaktadır. Tarihin ilk çağlarından beri ortadoğu ve anadolu coğrafyası göç yaşanan yegane yer olmaktadır. Bu durumun nedenleri arasında bu coğrafyanın insan yaşamını sürdürmeye elverişli ve bereketli olması burada yaşayan insanların kaderine göç ile şekillendirmiştir. Göç durumunun yanında getirdiği olanaksızlıklar ve negatif durumlar bu coğrafya insanında psikolojisini etkilemektedir. Türkiyede yaşanan bu organize olmayan göç dalgalarının son olayı ise Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göç eden göçmenlerdir. Suriye'de iç savaşın patlak vermesi ile bu savaşta tutanamayan ve tutanamayacak olan kişiler mecburen bu göç olayını tecrübe etmek zorunda kalmışlardır. Ve bu olay erken dönemde tecrübe eden çocuk ve ergenler bu olaylar sonucunda geri döndürülemez etkiler kazanmış negatif şemalar edinmesine neden olabilmektedir. Zorunlu göç ve suç ilişkisini Ceylan (2012) yılında incelemek amacı ile yapılan çalışmada “Gönüllü göçten farklı yanları ortaya konması

açısından normal şartlarda şehir hayatının sağlık hizmetlerine, sosyal yaşam alanlarına, iş gücüne ve cezp edici güzelliklerine kanarak gelen insanların bile ayak uyduramayıp sıkıntılar yaşadığı şehir hayatı bir gecede evini boşaltıp gelen insanlar için daha zor ve sıkıntılı olmuştur. Yıllarca sıkı yönetimler, zorunlu göçler, köy boşaltmalar ciddi travmalar doğurmuştur. Bunun sonucunda alt üst olan hayatlar, suç işlemeye yatkın psikolojide insanlar ve hem gelen insanlar hem de önceden beri orada yaşayan insanlar için güvensiz ve yaşanılmaz bir şehir hayatı ortaya çıkmıştır.” Göç insan psikolojisini tamamen değiştirebilme imkanına sahip bir sosyal psikolojik bir olgudur. Göç öncesi, sonrası ve sırasında yaşanacak negatif olaylarda farklı psikopatolojiler edinilebilir.

Ünsal, (2012) çocuk çalışma grubu ile yapılan araştırmada kentleşme ve suç ilişkisi çocuk bireyler özelinde değerlendirmeye alınmıştır. Bu çalışmada “ Kentleşme sürecinin bilimsel temellere oturmada uygulanması, beraberinde çarpık kentleşmeyi getirmekte, bunun en önemli sonuçlarından biri de kentlerde suç oranlarında yaşanacak yükselmeye görülmektedir. Kent kırsallarına gerekli hizmetlerin götürülememesi, kontrolsüz veya kontrolün çok az olduğu kırsal bölgelerin ortaya çıkması, kırsal bölgelerin gerek eğitim, gerekse sosyal ihtiyaçlarının karşılanabilmesinde yaşanan yetersizlikler, zaten ekonomik anlamda ciddi sıkıntı çeken kırsal bölge insanlarını suça yöneltebilmektedir. Çarpık kentleşmenin en büyük sıkıntısını, bölgede doğan ve büyüyen çocuklar ile gençler çekmektedir.” Sonuçları bulgulanmıştır.

Zorunlu Göç ve Kadın konulu Diyarbakır’da yapılan araştırmada “Zorunlu göç sonucu Diyarbakır’a yerleşen nüfusun yaklaşık yarısını kadın bireyler teşkil etmektedir. Yerinden edilerek yaşamları yapısal ve pratik olarak değişmeye zorlanan, aynı zamanda yeniden yerleşimin kurulduğu sosyal yapıyı da yapısal ve pratik olarak değişmeye zorlayan nüfusun dikkate değer bir parçasını oluşturan kadınların, toplumun diğer kesimlerinden farklı yaşantı, anlatı, ihtiyaç, beklenti ve anlamlandırma stratejilerine sahip oldukları varsayımıyla, bu tez çalışması kent ve kadın göçmenler arasındaki iki yönlü ilişkinin karşılıklı dinamiklerini, uyum ve çelişkilerini ortaya koymuştur.” Kadın ve Zorunlu göç olgusunun kent ve göç olgusu özelinde ele alarak farklı bir çalışma grubunda benzer sonuçları bulgulanmıştır. Kadınlar zorunlu göç olgusu kayıtsızlık, belirsizlik ve temel ihtiyaçlara ulaşamama kaygısı büyük bir etki alanı yarattığı bulgulanmıştır.

Yapılan çalışmalarda göstermiştir ki göç ve psikolojik durum arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Bu ilişki insan merkezli çalışmaların yanında göç olgusunu iyi tanımlamakta bir o kadar önemli bir durumdur. Göç zorunlu olduğu durumlarda etkisini bir çok araştırma

düzeyinde göstermektedir. Bunlar kültürel, psikolojik, sosyolojik, antropolojik hatta biyolojik alanlarda görülebilir. Yapılan bu araştırmalar sayesinde daha açık bir göç anlayışı edinmek amaçlanmaktadır.

b) Araştırmada elde edilen bulgular hem kadın hem de erkek grubunda da karşılıklı olarak agresyon seviyeleri ölçeğın eşik değeriinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p<0,05$) Özen ve Antar (2001) ve arkadaşlarının yaptığı çalışmaya göre “İç göç yaşamış lise öğrencilerinde şiddetin cinsiyetler göre ilişkisi “ konusunda yapılan araştırmada ilişkili olarak erkek ve kızlar arasında anlamlı bir farklılık bulgulanmıştır.

Cömertler ve Kar tarafından yapılan araştırmada (2007).”Türkiye’de son yıllarda artan suç oranlarının nedenleri ile ilgili yapılan bu araştırmada kentleşmesinde belirleyici bir ilişki gibi sonuçlar bulgulanmıştır.

Kadın, aile toplumsal grubun önemli ve belirleyici fertlerinden biridir. Travma ve toplumsal travma alanında yapılan çalışmalar göstermiştir ki çocuk travma deneyimini ebeveynleri vasıtasıyla anlamlandırmaktadır. Bu bilgi göz önüne alındığında anne ve kadın olmak göç ve bu olgu gibi toplumsal travmaya sebebiyet verebilecek durumlarda bir adım öne alarak değerlendirme konuya bakış açımızı geliştirecek ve anlayış oranımızı arttıracaktır. Bir şekilde kendini zorunlu göç durumunun içerisinde bulan kadının anne rolü ailenin etkileniminde pozitif veya negatif etki yapması öngörülebilir.

Türkiye’de zorunlu yerinden edilme ve bunun demografik farklılıklar üzerine etkisi isimli Yüceşahin ve Özgür tarafından yapılan çalışmada (2006) “Ülkenin güneydoğusunda isyancı güçler (PKK terör örgütü) ile Türk güvenlik güçleri arasındaki çatışmalar nedeniyle oluşan zorunlu göçler, bu bölgede eskiden beri egemen olan batıya yönelmiş iç göçleri arttırmıştır. Zorunlu göçler özellikle kırsal nüfusu etkilemiş ve buralardaki insanlar çatışma bölgesindeki veya dışındaki kentlere yığılmışlardır. Bu göçlerin plansız oluşu, göç edenleri (Yerinden Olmuş Nüfus (YON)) bireysel ya da aile olarak mağdur ettiği kadar onların sığındığı kentlerin sosyo-ekonomik dengesini de bozmuştur. Bu makale, güneydoğu Türkiye’de yaklaşık 1 milyon kişinin yerinden olmasına neden olan politik, psiko-sosyal ve ekonomik etkenleri ve bu etkenlerin oluşumunu (süreçler) ve zorunlu göçlerin meydana geldiği alanları göç doğrultularıyla (mekânsal örüntüler) birlikte iller/kentler düzeyinde sistematik olarak sorgulamaktadır. Bu çalışmada çatışmanın başlangıcı (1985 nüfus sayımı) ve durulduğu zaman (2000 nüfus sayımı) arasındaki nüfus sayımlarına yansımış ve tamamen nüfussuz hale gelmiş köyler ile göç istatistiklerinden yararlanılmıştır. Böylece Türkiye’de

nüfusun yerinden olma süreci, mekânsal örüntüsü ve YON'ların yeniden yerleşmek için tercih ettiği yerleşmelerdeki durumları niteliksel olduğu kadar niceliksel açıdan da ele alınmış” Ve bu çalışmada göstermiştir ki zorunlu göç Aile olgusunu baştan sona etkilemekte ve değiştirmektedir.

c) Araştırma sonuçlarına göre çalışan veya çalışmayan zorunlu göç yaşamış bireylerin agresyon seviyeleri ölçeğin eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p<0,05$) Sır ve Bayram (1998) arkadaşları tarafından yapılan çalışmaya göre “Türkiye'nin güneydoğusunda yapılan bu çalışmada terör nedeniyle göç etmek zorunda olan bir grubun ruh sağlığı değerlendirilmiştir. Zorunlu göç ve ruh sağlığı arasında olumsuz bir ilişki olduğu, kadınların erkek göçmenlere göre daha fazla duygusal zorlanma bulgulanmıştır.

Göç sonrasında yaşanan durumda göç öncesinde ve sırasında yaşanacak durumlar gibi psikopatolojik durumları anlamlandırmakta önemlidir. Göç sonrasında yaşanacak yerde yaşamak için ihtiyaç duyulan şartların var oluşu veya psikososyal olarak hazırlıklı olmak çok önemli bir konudur. Yapılan çalışmalar içerisinde araştırma düzeyi içerisinde hipoteze direk olarak alınan değişken olarak çalışmış olma durumunu gözlemleyemiyoruz. Bu nedenle yaptığımız çalışmanın bir alt problem cümlesi olan çalışıyor olma durumu bu konu içerisinde referans verilememektedir.

d) Araştırma da bulgularan sonuçlar kadın ve erkek özelinde agresyon açısından anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Zorunlu göç ve kadın özelinde yapılan bir çok araştırma olmasına rağmen karşılaştırmalı olarak erkek ve kadın araştırma grupları özelinde yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır.

Aker ve arkadaşları tarafından (2002). Yılında yapılan çalışmaya göre yetişkin kadın bireylerin çocukları ve kendilerinin göç ile ilgili algıları çocukları ile anlamlı şekilde farklı olmadığı belirlenmiştir. Sadece kadın ve erkek özelinde iyi kriterize edilmiş bir araştırmaya ihtiyaç vardır.

BÖLÜM 6

SONUÇ

Araştırma zorunlu göç etmiş etnik gruplara mensup yetişkin bireylerdeki agresyon seviyesini ölçmüştür. Araştırma verileri ortaya koymaktadır ki agresyon seviyeleri ölçeğin eşik değerinden anlamlı şekilde farklı çıkmıştır. ($p < 0,05$) BPSÖ ile edinilen verilerin zorunlu göç etmiş etnik gruplara mensup bireylerdeki agresyon seviyesini ölçmüştür. Zorunlu göç etmiş etnik gruplara mensup bireylerde ölçekte belirlenmiş sınırdan anlamlı bir şekilde yüksek çıkmaktadır. Bu durum zorunlu göç durumunda nasıl bir psikolojik duruma bireylerin sahip olabilecekleri agresyon özelinde yordanmasına yardımcı olabileceği öngörülmektedir. Ayrıca araştırmada saptanan bir diğer durum ise zorunlu göç durumunun bireylerin sosyo-ekonomik parametrelerinin tamamına etki ettiği de demografik bilgilerle çalışma grubu aracılığıyla bulgulanmıştır.. Ekonomik durum büyük oranda farklılaşmasada, zorunlu göç yaşayan bireylerin eğitimi durumu çeşitlilik arz etmektedir.

Yapılan bu çalışma ve daha önceki çalışmalar göstermiştir ve göstermektedir ki zorunlu göç başlı başına biyopsikososyal bir etki alanı yaratarak bu etkilenimi ise sosyo-ekonomik durum ile şiddetli bir hale getirmektedir. İnsanların yaşadığı bu göç durumu en azından kaçınılmaz olduğu durumlarda yani göç eden kişilerin vücut bütünlüğünden endişe edecek seviye gelmesi gibi durumlarda bu durumun bir oryantasyon süreci destekleme ve psikolojik önleyici hizmetlerle beraber yürütülmelidir.

BÖLÜM 7

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (1977). Implications of migration on emancipation and pseudo-emancipation of Turkish women. *The International Migration Review*, 11(1), 31-57.
- Aker, A. T. (2006). Ruhsal Süreçler Açısından Zorunlu Göç ve Yerinden Edilme. *Zorunlu Göç ile Yüzleşmek*.
- Aker, T. (2006). Zorunlu göç yaşayan ailelerin ikinci kuşak üyelerinin sağlık durumu. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmış Bilim Uzmanlığı Tezi, Kocaeli*.
- Aker, T., Ayata, B., Özeren, M., Buran, B., & Bay, A. (2002). Zorunlu iç göç: Ruhsal ve toplumsal sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3(2), 97-103.
- Aker, T., Çelik, A. B., Kurban, D., Ünalın, T., & Yüksekler, H. D. (2006). Zorunlu Göç'ile Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası. *İstanbul: TESEV*.
- Aktay, Y. (1999). Güneydoğu'da Zorunlu Göç Yolunda Modernleşme ve Kadın: Siirt'te Toplumsal Kalkınma Projesi (TOKAP) örneği, Araştırma Raporu.
- Altuntaş, B. (2009). Türkiye'de 1980'li ve 1990'lı Yıllarda Yaşanan Zorunlu Göç ve Toplumsal Sonuçları. *Toplum ve Kuram*, 1, 103-118.
- Arı, K. (1995). *Büyük mübadele: Türkiye'ye zorunlu göç, 1923-1925* (Vol. 3). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Aslan, E. (2015). Zorunlu Göç, Değişim Ve Süreklilikler: Diyarbakir'da Kadın Dindarlığı. *İÜV*
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual review of psychology*, 52(1), 1-26.
- Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). Social learning theory.

- Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 66(1), 3.
- Barkow, J. H. (1989). *Darwin, sex, and status: Biological approaches to mind and culture*. University of Toronto Press.
- Barut, M. (1999). Zorunlu Göçe Maruz Kalan Kürt Kökenli TC Vatandaşlarının Göç Öncesi ve Göç Sonrası Sosyo Ekonomik, Sosyo Kültürel Durumları, Askeri Çatışma ve Gerginlik Politikaları Sonucu Meydana Gelen Göçün Ortaya Çıkardığı Sorunlar ve Göç Mağduru Ailelerin Geriye Dönüş Eğilimlerinin Araştırılması ve Çözüm Önerileri [Pre-Migration and Post-Migration Socio-Economic, Socio-Cultural Conditions of Turkey's Citizens of Kurdish Origin Subjected to Internal Displacement, Problems Arising from the Migration Caused by *Unpublished report. Göç-Der, Istanbul*.
- Başel, H. (2007). Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (53).
- Bateson, G. (1972). *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. University of Chicago Press.
- Bayraktar, R. (2013). Zorunlu Göç'ten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(24), 109-126.
- Belediyesi, D. B. (2006). Türkiye'de ve Diyarbakır'da İç Göç: Zorunlu Göç Bağlamında Tanım, Sebep, Sorun ve Çözüme Yönelik Değerlendirmeler. *Araştırma Raporu*.
- Berkowitz, L. (1993). *Aggression: Its causes, consequences, and control*. McGraw-Hill Book Company.
- Berry, J. W. (1995). 20. Psychology of Acculturation. *The culture and psychology reader*, 457.
- Bilgili, A., Aydoğan, F., & Güngör, C. (1996). Doğu Anadolu Bölgesinde Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Çözümlemesi: Van Örneği. *Göç ve Toplum, DİE Yay., Ank.*

Bozkurt, N. (2000). Denizi Kurutmak Dünden Bugüne Zorunlu Göç ve İskan

Politikası. *İstanbul: Belge.*

Bronfenbrenner, U. (1991). *Ecologia del Desarrollo Humano La*. Paidos Iberica, Ediciones S. A

Buss, A. H. (1962). The psychology of aggression.

Bülbül, S., & Köse, A. (2010). Türkiye’de bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok

boyutlu ölçkleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme*

Fakültesi Dergisi, 39(1), 75-94.

Çağlayan, H., Doğan, A. T., & Özar, Ş. (2011). *Ne değişti?: Kürt kadınların zorunlu*

göç deneyimi. Ayizi.

Castles, S., De Haas, H., & Miller, M. J. (2013). *The age of migration: International*

population movements in the modern world. Palgrave Macmillan.

Ceylan, Y. (2012). Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği). *Akademik Bakış*

Dergisi, 32, 1-18.

Cengiz, D. (2015). Zorunlu göçün mekânsal etkileri ve yerel halkın algisi; Kilis

örneği. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10, 2.

Chambers, I. (1996). *Migration, Kultur, Identität* (Vol. 3). Tübingen: Stauffenburg.

Chrysochoou, X. (2004). *Cultural diversity: Its social psychology.* Blackwell Publishing.

Çiçek, K. (2005). *Ermenilerin zorunlu göçü: 1915-1917* (Vol. 110). Türk Tarih

Kurumu.

Cömertler, N., & Kar, M. (2007). Türkiye’de suç oranının sosyo-ekonomik belirleyicileri:

yatay kesit analizi.

Darwin, C. (2009). The origin of species by means of natural selection: or, the preservation of

favored races in the struggle for life.

Darwin, C. (1892). *The formation of vegetable mould, through the action of worms, with*

- observations on their habits.* J. Murray.
- Darwin, C. (1876). *The effects of cross and self fertilisation in the vegetable kingdom.* J. Murray.
- Darwin, C., Burkhardt, F., & Porter, D. M. (2002). *The Correspondence of Charles Darwin* (Vol. 13). Cambridge University Press.
- Darwin, C., Ekman, P., & Prodger, P. (1998). *The expression of the emotions in man and animals.* Oxford University Press, USA.
- Demirel, C. A. (2014) İnsan Güvenliği Bağlamında Suriye'den Türkiye'ye 2010 Sonrası Göçler. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Sempozyumu 2014 Bildiri Kitabı*, 26.
- Dollard, J., Miller, N. E., Doob, L. W., Mowrer, O. H., & Sears, R. R. (1939). Frustration and aggression.
- Ekşi, A. (2008). Mülteci ve Göçmenlerde Psikopatoloji. *Xi. Anadolu Psikiyatri Günleri Kongre Tam Metin Kitabı*, 67.
- Emgili, F. (2009). Mübadeleden Kurtulma Çabası Olarak: İhtidâ. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 28(45), 221-234.
- Erder, S. (2007). İstemedikleri Halde Sürülenler-Zorunlu Göç ve Sonrası. *İstanbul* (61).
- Erkan, R., & Erdoğan, Ö. (2006). Göç ve çocuk suçluluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9).
- Erkan, R., & Bağlı, M. (2005). Göç ve yoksulluk alanlarında kentle bütünleşme eğilimi: Diyarbakır örneği. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1).
- Ersoy, M., (2012) Türkiye'de İç Göçlerin Yarattığı Toplumsal Sorunlar1.
- Faist, T. (2012). *Migration.* John Wiley & Sons, Ltd.
- Faist, T. (2008). Migrants as transnational development agents: an inquiry into the newest

- round of the migration–development nexus. *Population, space and place*, 14(1), 21-42.
- Faist, T. (2000). *The volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*.
- Faist, T. (1998). Developing transnational social spaces. In *Migration and transnational social spaces*.
- Fawcett, J. T. (1985). Migration psychology: New behavioral models. *Population & Environment*, 8(1), 5-14.
- Ferhat, T. (2011). Kültürel Travma Olarak Zorunlu Göç.
- Fichter, M. M., Quadflieg, N., Georgopoulou, E., Xepapadakis, F., & Fthenakis, E. W. (2005). Time trends in eating disturbances in young Greek migrants. *International Journal of Eating Disorders*, 38(4), 310-322.
- Freud, A. (1972). Comments on aggression. *The International journal of psycho-analysis*, 53, 163
- Freud, A. (1963). The concept of developmental lines. *The psychoanalytic study of the child*, 18(1), 245-265.
- Freud, A. (1949). Notes on aggression. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 13(5), 143.
- Freud, A. (1947). Aggression in relation to emotional development; normal and pathological. *The psychoanalytic study of the child*, 3(1), 37-42.
- Gitmez, A., & Wilpert, C. (1987). A micro-society or an ethnic community? Social organization and ethnicity amongst Turkish migrants in Berlin.
- Göktürk, A. (1996). Zorunlu Göç ve Bir Kent: Diyarbakır. II. *Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç, DİE ve Sosyoloji Derneği, Mersin*.
- Güney, K. M. (2009). TESEV'in Zorunlu Göç Araştırması'nın Söylemedikleri ve Kürt

- Sorununda Çözümüne Dair Liberal Projenin Açmazları. *Toplum ve Kuram: Lêkolîn û Xebatên Kurdî-Taşları Yerinden Oynatanlar: Kürt Çocukları ve Siyaset*, 2, 79-108.
- Güney, K. (2008). Aileleri İstanbul Ümraniye ilçesine göç etmiş ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.*
- Güven, A. (2015). *Baskı Altındaki Yaşamların Mücadelesi* (Doctoral dissertation, TED Ankara Koleji).
- Havlioğlu, S., & Koruk, İ. (2013). Göçebe Mevsimlik Tarım İşçisi Ergenlerde Yaşam Kalitesi Düzeyi ve Sorun Davranışları Sıklığı/The quality of life and problematic behaviors among adolescent migrant seasonal farm workers. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 11(1), 11-22.
- Hazan, J. C. (2012). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler. *İçinde, Ihlamur-Öner, SG ve Şirin Öner NA (der.) Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*, 183-197.
- Kara, P., & Korkut, R. (2010). Türkiye’de göç, iltica ve mülteciler. *Türk İdare Dergisi*, 467(1), 153-162.
- Karabulut, K., & Polat, D. (2007). Türkiye’de yaşanan göç olgusu üzerine bir alt bölge uygulaması. 8. *Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi*, 24-25.
- Kaya, A. (2009). *Türkiye’de iç göçler: bütünleşme mi, geri dönüş mü?: İstanbul, Diyarbakır ve Mersin örnekleri* (Vol. 246). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Kaya, A., & Işık, İ. E.(2014). Türkiye’de Zorunlu Göç: Paranın Götürdüğü Yere Git. *Farklılıkların Birlikteliği*, 185.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin mültecileri: neoliberalizm koşullarında zorunlu göç ve kentleşme* (Vol. 80). Dipnot.
- Keesing, R. M. (1981). *Cultural anthropology: A contemporary perspective*. Holt McDougal.
- Keser, İ. (2011). *Göç ve zor: Diyarbakır örneğinde göç ve zorunlu göç. Ütopya*.

- Kırdar, M. G., & Saracoğlu, D. P. (2012). *İç Göç, Bölgesel Yakınsama Sorunu ve Ekonomik Büyüme: Türkiye Örneği* (No. 2012/75). Discussion Paper, Turkish Economic Association.
- Kirişçi, K. (2000). Zorunlu Göç ve Türkiye. *BMMYK, Ankara*.
- Kirova, A. (2007). *Global migration and education: School, children, and families*. Psychology Press.
- Kocacık, F. (1983). Mevsimlik İşçiler. *öbrahim Yasa'ya Arma÷an, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Yayın, (519), 265-287*.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(3), 163-184*.
- Koyuncu, A. (2014). Kentin yeni misafirleri Suriyeliler. *Çizgi Yayınları, Konya*.
- Koyuncu, A. (2011). *1980'den sonra kente göç edenlerin tutunma yolları: Konya örneği* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kurban, D., & Yeğen, M. (2012). *Adaletin kıyısında: 'zorunlu'göç sonrasında devlet ve kürtler*. TESEV.
- Küçükkırca, İ. A., Darbe, S., Göç, Z., & Göç, M. (2012). Etnisite, Toplumsal Cinsiyet ve Sınıf Ekseninde Mevsimlik Kürt Tarım İşçileri. *Toplum ve Kuram Dergisi, 6-7*.
- Kümbetoğlu, B., & Karagöz, F. (1998). Türkiye'den Avrupa Ülkelerine Zorunlu Göç Eden Kadınlar ve Yeni Yaşamlarında Siyasetin Rolü'. *Sosyal Demokrat Değişim, 10, 61-72*.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography, 3(1), 47-57*.
- Lorenz, K. (2002). *On aggression*. Psychology Press.
- Martikainen, T., & Özmen, N. (2010). Din, Göçmenler ve Entegrasyon. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (38)*.

- Naff, A. (1994). The early Arab immigrant experience. *The development of Arab-American identity*, 23-35.
- Orhan, F., & oşkun, O. (2016). Zorunlu göçlere yeni bir örnek: Ahıska Türkleri'nin Erzincan'a göçleri.
- Özbekmezci, Ş., & Sahil, S. (2004). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19(3).
- Özden, A. T. (2011). Türkiye'yi bekleyen büyük tehlike: bölgesel çatışmalar ve kitlesel göç.
- Özden, S. (2013). *Syrian refugees in Turkey*.
- Özen, Ş., Antar, S., Özbulut, Ö., Altındağ, A., & Oto, R. (2001). İç göç yaşayan bir grup lise öğrencisinde ruhsal belirti şiddetinin cinsiyet ile ilişkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 8(3), 156-162.
- Palabıyık, A., & Koç, Y. (2007). Zorunlu Göç ve Fakirliğin Diğer Adı: Mülteciliğin Dünya'da ve Türkiye'deki Gelişimi
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23(3), 256-266.
- Petersen, W. (1955). *Planned migration: The social determinants of the Dutch-Canadian movement*. Berkeley, California: University of California Press.
- Ravenstein, E. G. (1889). The laws of migration. *Journal of the royal statistical society*, 52(2), 241-305.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2), 167-235.
- Ravenstein, E. G. (1876). *The birthplaces of the people and the laws of migration*. Trübner.
- Stouffer, S. A. (1960). Intervening opportunities and competing migrants. *Journal of regional science*, 2(1), 1-26.
- Şahin, İ. (2015). Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-

- Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arası. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2).
- Şahinbaş, İ. (2007). "Zorunlu Göç Olgusu Bağlamında Bulgaristan Türkleri. *Yüksek Lisans Tezi, SA Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.*
- Sjaastad, L. A. (1962). The costs and returns of human migration. *Journal of political Economy*, 70(5, Part 2), 80-93.
- Sır, A., Bayram, Y., & Özkan, M. (1998). Zorunlu iç göç yaşamış bir grupta travma sonrası stres bozukluğu üzerine bir ön çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9(3), 173-180.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve ötesi* (Vol. 3). Tarih Vakfı.
- Thorndike, E. L. (1898). Review of Animal Intelligence: An Experimental Study of the Associative Processes in Animals.
- Timotijevic, L., & Breakwell, G. M. (2000). Migration and threat to identity. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 10(5), 355-372.
- Toğrol, B. (1989). *112 yıllık göç (1878-1989): 1989 yazındaki üç aylık göç'ün tarihî perspektif içinde psikolojik incelemesi* (Vol. 464). Boğaziçi Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Turner, V. W., & Schechner, R. (1988). The anthropology of performance.
- Tuzcu, P. (2008). Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *Y. Lisans Tezi, Kocaeli.*
- Türkdoğan, O. (2007). Kimlik-Göç-Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği. *Sosyoloji Konferansları*, (36), 1-14.
- Ünsal, T. (2002). Kentleşme Ve Suç İlişkisi: Çocuk Suçlular. *TAAD*, 6(23), 255-271.
- Yörük, E. (2009). Zorunlu Göç ve Türkiye'de Neoliberalizm.
- Yüceşahin, M., Özgür M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler Ve Mekansal Örüntü. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 15-35
- Yükseker, D. (2006). Yerinden edilme ve sosyal dışlanma: İstanbul ve Diyarbakır'da

zorunlu göç mağdurlarının yaşadıkları sorunlar. *Dilek Kurban ve diğerleri, "Zorunlu Göç" İle Yüzleşmek: Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, İstanbul: TESEV, 216-233.*

Yüzleşmek, Z. (1999) Türkiye'de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası.

Zolberg, A. R. (1999). *Matters of state: Theorizing immigration policy.* na.

Zolberg, A. R. (1992). Labour migration and international economic regimes: Bretton Woods and after.

Zolberg, A. R. (1990). Reforming the back door: The Immigration Reform and Control Act of 1986 in historical perspective. *Immigration reconsidered: History, sociology, and politics*, 315-38.

Zolberg, A. R. (1989). The next waves: migration theory for a changing world. *International migration review*, 403-430.

Zübeyit, G. & Bayraktar, F. (2008). Türkiye'de iç göçün ergenlerin uyumundaki rolü.

Wallerstein, I. (1965). Migration in West Africa: the political perspective. *Urbanization and Migration in West Africa*, 148-159.

Wallerstein, I., & Smith, J. (1992). Households as an Institution of the World-Economy. *Creating and transforming households: the constraints of the world-economy*, 3-23.

BÖLÜM 8
EKLER

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Sevgili katılımcı, aşağıda istenen bilgiler araştırmacıya bilgi formunu dolduran katılımcılar hakkında istatistiksel bilgi vermek ve bu grubu tanıyabilme imkanı sağlayacaktır. Lütfen her maddeyi kendinize uygun olan şikkın yanındaki kutucuğu işaretleyerek yanıtlayınız.

1. İsim Soyisim

2. Yaş:

3. Cinsiyetiniz:

4. Medeni haliniz ?

Evli Boşanmış Vefat

5. Eğitim durumu (Devam etmekte olduğu eğitim kurumu geçerlidir.) :

Okuryazar

İlköğretim

Lise

Önlisans

Lisans

Yüksek Lisans

Doktora

6. Göç ettiğiniz yer ?

Köy

Kasaba

Şehir

Diğer.....

7. Şu an yaşadığınız yer ?

Köy

Kasaba

Şehir

Diğer.....

8. Çalışıyor musunuz ?

Evet

Hayır

9. Gelir düzeyinizi nasıl tanımlarsınız ?

Düşük

Orta

Yüksek

10. Göç etmeden Önce psikolojik bir rahatsızlığa sahip miydiniz ?

Evet

Hayır

11. Göç ettikten sonra psikolojik bir rahatsızlığa sahip oldunuz mu ?

Evet

Hayır

12. Göç ettikten sonra daha öfkelenir oldum.

Evet

Hayır

13. Şuan ki durumumdan yaşadığım yerden memnunum

Evet

Hayır

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Dr. H. Andaç DEMİRTAŞ MADRAN¹

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği'nin (BPSÖ) (Buss ve Perry 1992) Türkçe formunun geçerlik ve güvenirliliğinin incelenmesidir.

Yöntem: BPSÖ'nün Türkçeye çeviri ve geri çeviri çalışmaları yapılmış, ardından ölçek iki ayrı üniversiteden 220 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla, aynı zamanda katılımcılardan Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin (Balkaya ve Şahin 2003) "öfkeyle ilgili davranışlar" alt ölçeğini doldurmaları istenmiştir.

Bulgular: Faktör analizi sonuçları, ölçeğin Türkçe formunun özgün formuyla örtüştüğünü ve fiziksel saldırganlık, düşmanlık, öfke ve sözel saldırganlık olmak üzere 4 faktör içerdiğini göstermektedir. Ölçeğin güvenirliliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış, test-tekrar test güvenirliliği ve test-yarımlama güvenirliliği belirlenmiştir. Ayrıca ölçüt geçerliği de araştırılmış ve toplam puanla alt ölçeklerden elde edilen puanlar açısından herhangi bir cinsiyet farklılığı olup olmadığı da araştırılmıştır.

Sonuç: Araştırmanın bulguları, BPSÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir yapısı olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği, saldırganlık, Türkçe form, uyarlama, geçerlik güvenirlilik çalışması

SUMMARY

Reliability and Validity of the Buss-Perry Aggression Questionnaire-Turkish Version

Objective: The aim of the present study was to develop and assess validity and reliability of the Turkish version of the Buss-Perry Aggression Questionnaire (BAQ).

Method: A Turkish version of the BAQ was translated from English by a bilingual individual, and then independently translated back to English items by another bilingual individual. The sample consisted of 220 students from two different universities. In order to determine criterion validity of the scale, its correlation with the Multi-Dimensional Anger Scale's subscale "anger related behaviors" (Balkaya and Şahin 2003) was used. For calculating test-retest reliability, the BAQ was administered to 53 students from this the research sample twice, with a 4-week interval.

Results: For determining the reliability of the scale, Internal consistency (Cronbach alpha), test-retest and split-half methods were used. Criterion validity of the scale and sex differences were examined. The scale was shown to be highly internally consistent and stable at appropriate levels over 4 weeks time period. Only one significant sex difference was found. Men had significantly higher scores on Physical Aggression than women. All subscales of the BAQ were significantly intercorrelated. The statistical features of the scale were also presented.

Conclusions: This study supports the four-factor model of the BAQ indicated by the original study (Buss and Perry 1992). Findings demonstrate that the Turkish version of the BAQ is a reliable and valid instrument to measure aggression.

Key Words: Aggression, Buss-Perry Aggression Questionnaire, Turkish version, validity, reliability.

Geliş Tarihi: 04.11.2011 - **Kabul Tarihi:** 02.04.2012

¹Yrd. Doç., Başkent Üniv. İletişim Fak. Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, Ankara.

Psik. H. Andaç Demirtaş Madran, e-posta: andac@baskent.edu.tr

GİRİŞ

Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) (Buss ve Perry 1992) tüm dünya literatüründe en sık kullanılan saldırganlık ölçekleri arasında yer almaktadır. Buss-Durkee Düşmanlık Envanteri'nden (BDDE) (Buss ve Durkee 1957) uyarlanmış olan ölçek, 29 maddeden oluşan 5 aralıklı Likert türü bir ölçektir. Fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, düşmanlık ve öfke olmak üzere saldırganlığın dört farklı boyutunu ölçmeyi amaçlamaktadır. Fiziksel saldırganlık alt ölçeği, başkalarına fiziksel olarak zarar verme ile ilişkili 9 soru; sözel saldırganlık alt ölçeği, başkalarını sözel yolla incitmeyi içeren 5 soru; öfke alt ölçeği, saldırganlığın duygusal boyutunu ölçmeyi hedefleyen 7 soru; düşmanlık alt ölçeği ise saldırganlığın bilişsel boyutunu ölçmeyi hedefleyen 8 soru içermektedir.

BPSÖ'nün özgün formunun psikometrik özelliklerini incelemek üzere, çeşitli yöntemler kullanılarak birçok farklı araştırma yürütülmüş ve çoğu özgün formun yapısının gücünü destekleyen bulgular ortaya koymuştur (Archer ve ark. 1995, Archer ve Haigh 1997a, Harris 1995, Ireland ve Archer 2004, Meesters ve ark. 1996, O'Connor ve ark. 2001). Bulgulara göre ölçeğin ve alt ölçeklerin test-tekrar test güvenilirliği ve iç tutarlığı yeterlidir (Archer ve Haigh 1997, Archer ve ark. 1995, Buss ve Perry 1992, Harris 1995, 1997). Alt ölçeklerin her biri arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konmuştur (Archer ve ark. 1995, Buss ve Perry 1992, Harris 1996). Buss ve Perry'nin (1992) özgün çalışmalarında elde ettikleri iç tutarlılık katsayıları sırasıyla şöyledir: fiziksel saldırganlık 0,85, sözel saldırganlık 0,72, öfke 0,83, düşmanlık 0,77 ve toplam puan için 0,89.

Ölçeğin birçok farklı dile uyarlama çalışmaları yapılmıştır. Örneğin Felemenkçe (Meesters ve ark. 1996), Japonca (Nakano 2001, Ramirez ve ark. 2001), İspanyolca (Vigil-Colet ve ark. 2005, Garcia-Leo'n ve ark. 2002), Slovakça (Lovas ve Trenkova 1996), Rusça (Ruchkin ve Eisemann 2000), Yunanca (Tsorbatzoudis 2006) ve Çince (Maxwell 2007). Tüm bu uyarlamalarda, ölçeğin 4 faktörlü yapısını koruduğu görülmüştür.

Saldırganlık Türkiye'de gittikçe büyüyen bir sorun haline gelmektedir. Bu nedenle, bu ülkede saldırganlıkla ve saldırganlığın farklı boyutlarıyla ilgili araştırmalar gittikçe daha çok önem kazanmaktadır. Ancak, öte yandan, saldırganlığı çok boyutlu ve kapsamlı bir şekilde ölçen bir ölçeğe ihtiyaç duyulmaktadır. BPSÖ (Buss ve Perry 2002). Türkiye'de yaygın bir şekilde kullanılan bir ölçek olmakla birlikte (çeviri yoluyla ya da doğrudan İngilizce formu kullanılarak), ölçeğin Türkçe formuna ve geçerlik-güvenilirlik bilgilerine ilişkin yayımlanmış, ulaşılabilir bir çalışma bulunmamaktadır*. Sonuç

olarak, BPSÖ'nün Türkçe formunu oluşturmak ve geçerlik-güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmek önemlidir.

Bu bağlamda, bu çalışmanın amaçları aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

1. Ölçeğin Türkçe formunun oluşturulması
2. Ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi
3. Ölçeğin iç tutarlılık, test yarılama güvenilirliği ve test-tekrar test güvenilirliğinin belirlenmesi
4. Ölçeğin ölçüt geçerliğinin belirlenmesi

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini Ankara Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 220 (102 erkek, 118 kadın) öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşları 17-20 arasında değişmektedir ($X=21,37$, $SS= 2,248$).

Katılımcılardan 53'ü (24 erkek, 29 kadın) test-tekrar test geçerliğini belirlemek üzere 4 hafta arayla tekrar ölçeği doldurmuşlardır. Yaşları 18-25 arasında değişmektedir ($X=19,3$, $SS= 1,28$).

İşlem

Katılımcılara, Buss-Perry Saldırganlık Ölçeği (BPSÖ) (Buss ve Perry 1992), Çok-Boyutlu Öfke Ölçeği'nin "Öfkeyle ilgili davranışlar" alt ölçeği (Balkaya ve Şahin 2003) ders sırasında toplu halde uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık olarak 25 dakika sürmüştür. Test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek amacıyla, ayrıca 53 öğrenciye 4 hafta arayla BPSÖ tekrar uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öncelikle BPSÖ'nün (Buss ve Perry 2002) Türkçe'ye çeviri ve geri çevirileri yapılmıştır. Bu işlem sonucunda Türkçe form oluşturulmuştur. Özgün ölçek hakkındaki ayrıntılı bilgi giriş bölümünde yer almaktadır.

Bunun yanında, BPSÖ'nün ölçüt geçerliğini belirlemek amacıyla katılımcılardan Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin (Balkaya ve Şahin 2003) "Öfkeyle ilgili davranışlar" alt ölçeğini doldurmaları istenmiştir. Beş aralıklı Likert türü bir ölçek olan Çok Boyutlu Öfke Ölçeği; "Öfke belirtileri", "Öfkeye yol açan durumlar", "Öfkeyle ilgili düşünceler", "Öfkeyle ilişkili davranışlar" ve "Kişilerarası öfke" olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu çalışmada 26 maddeden oluşan "Öfkeyle ilişkili

*Buss ve Warren (2000) tarafından ölçeğin 2000 yılında güncellenen 34 madde ve 5 faktörlü formu, Can (2002) tarafından uzmanlık tezi olarak Türkçe'ye uyarlanmış, ancak çalışma yayımlanmamıştır. Ayrıca, halihazırda dünya literatüründe, ölçeğin 1992'de geliştirilen 29 maddelik 4 faktörlü formunun çok daha yaygın olarak kullanılmaya devam ettiği görülmektedir.

TABLO 1. BPSÖ'nün Faktör Yapısı ve Faktör Yükleri (N= 220).

Maddeler	Faktör Yükleri			
	Faktör 1 (FS)	Faktör 2 (ÖF)	Faktör 3 (DÜ)	Faktör 4 (SS)
Faktör I: Fiziksel Saldırganlık (FS)				
13. Birisi bana sataşırsa kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim.	0,80*	0,01	0,03	0,10
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum.	0,65*	0,29	0,01	0,08
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim.	0,65 *	0,08	0,03	0,09
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu.	0,66*	0,05	0,09	0,05
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum.	0,59 *	0,14	0,20	0,05
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum. ^a	0,58*	0,00	0,04	0,08
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.	0,49 *	0,09	0,21	0,21
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm.	0,42*	0,13	0,23	0,05
5. Öfkeden deliye döndüğümde bir şeyler kırıp dökerim.	0,36*	0,00	0,30	0,09
Faktör II: Öfke (ÖF)				
19. Yapmak istediğim bir şey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım.	0,18	0,66 *	0,02	0,20
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.	0,18	0,57*	0,17	0,14
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler.	0,25	0,55*	0,18	0,10
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.	0,13	0,49*	0,36*	0,10
9. Sakin yapılı biriyimdir. ^a	0,12	0,53*	0,06	0,26
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum.	0,34	0,49*	0,16	0,21
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim.	0,02	0,52*	0,05	0,07
Faktör III: Düşmanlık (DÜ)				
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım.	0,04	0,03	0,71*	0,05
23. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum.	0,17	0,01	0,53*	0,29
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında "Acaba benden ne istiyor?" diye düşünürüm.	0,03	0,35*	0,65*	0,16
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığım uzun süre bitmek bilmez.	0,19	0,13	0,44*	0,15
26. "Arkadaşlarım"ın arkamdan konuştuklarını biliyorum.	0,31	0,32	0,53*	0,01
9. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım.	0,09	0,02	0,55*	0,13
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir.	0,03	0,27	0,42*	0,29
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm.	0,09	0,06	0,43*	0,37*
Faktör IV: Sözel Saldırganlık (SS)				
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler.	0,28	0,18	0,07	0,59*
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam.	0,17	0,19	0,01	0,60*
21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim.	0,10	0,40*	0,01	0,61*
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim.	0,03	0,10	0,15	0,47*
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim.	0,17	0,34	0,27	0,39*

^aBu maddeler ters puanlanmıştır.

davranışlar" alt ölçeği kullanılmıştır. Öfkenin çeşitli boyutlarını ölçmeyi amaçlayan ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği yüksektir (Balkaya ve Şahin 2003, Eşiyok ve ark. 2007).

BULGULAR

Faktör yapısı

BPSÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacıyla faktör analizi

yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi (exploratory factor analysis) ve temel bileşenler yöntemi ile varimax rotasyonu kullanılarak, özdeğeri 1'in üzerinde olan faktörler ve faktör yükleri 0,30'un üzerinde olan maddeler temel alınmıştır.

Elde edilen bulgular Buss ve Perry'nin (1992) bulgularıyla örtüşmektedir. Ölçeğin Türkçe formu da 4 faktörlü bir yapıya sahip olup, varyansın %41,4'ünü açıklamaktadır. Bu faktörler (Tablo 1'de de görülebileceği gibi) özgün ölçekte olduğu

TABLO 2. BPSÖ'nün Alt Ölçekleri Arasındaki Korelasyonlar* (N= 220).

Sözel Saldırıcılık	0,33*	0,36*	0,36*	1
Öfke	0,56*	0,36*	1	
Düşmanlık	0,33*	1		
Fiziksel Saldırıcılık	1			

*Tüm korelasyonlar için $p < 0,001$

gibi: (a) Fiziksel saldırıcılık (13.,8.,2.,11.,25.,16.,29.,22. ve 5. maddeler); (b) Düşmanlık (20.,24.,3.,26.,10.,15., 7. ve 17. maddeler); c) Öfke (19.,28.,1.,18.,9.,23. ve 12. maddeler); ve (d) Sözel saldırıcılık (27.,6.,21.,14. ve 4. maddeler) şeklinde adlandırılmıştır.

Faktör yükleri Tablo 1'de verilmiştir.

Faktörler arası korelasyonlar Tablo 2'de görülmektedir. Analizler sonucunda, ölçeğin tüm alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konmuştur.

Ayrıca, Tablo 3'de cinsiyet farklılıklarına ilişkin bulgular özetlenmektedir. Görüleceği gibi, gerçekleştirilen t-testi analizleri sonucunda, yalnızca fiziksel saldırıcılık puanları açısından anlamlı bir cinsiyet farklılığı olduğu ortaya konmuştur [$t(217) = 3,02, p < 0,001$]. Fiziksel saldırıcılık alt ölçeğinden erkekler ($X = 22,85, SS = 6,0$) kadınlardan ($X = 20,38, SS = 6,1$) anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar elde etmişlerdir.

Güvenirlilik bulguları

Ölçeğin güvenirliliği iç-tutarlılık katsayısının hesaplanması ve test-tekrar test güvenirliliği ile test yarılama güvenirliliğinin belirlenmesi yoluyla ölçülmüştür.

Her bir faktörün iç tutarlılığı Cronbach alfa katsayısı (Cronbach 1951) yoluyla ölçülmüştür.

Tablo 4'de de görüldüğü gibi, alfa değerleri 4 faktörün de iç tutarlılığının yeterli düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Tüm ölçek için elde edilen alfa değeri 0,85, fiziksel saldırıcılık için elde edilen alfa değeri 0,78, sözel saldırıcılık için elde edilen

alfa değeri 0,48, öfke için elde edilen alfa değeri 0,76, düşmanlık için elde edilen alfa değeri 0,71'dir.

Test-tekrar test güvenirliliğini belirlemek için, 53 katılımcıya 4 hafta sonra tekrar ölçek uygulanmıştır. Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmış ve bulunan korelasyonların anlamlı olduğu görülmüştür. Belirlenen katsayılar sırasıyla şu şekildedir: sözel saldırıcılık, 0,82; fiziksel saldırıcılık, 0,98; öfke, 0,85; düşmanlık, 0,85 ve toplam puan, 0,97.

Test yarılama güvenirliliği katsayıları (Spearman-Brown) 0,53 ile 0,82 arasında değişmektedir (sözel saldırıcılık için $r = 0,53$; fiziksel saldırıcılık için $r = 0,73$; öfke için $r = 0,78$; düşmanlık için $r = 0,75$; ve toplam puan için $r = 0,82$).

Ölçüt geçerliliği

Bu çalışmada, daha önce de belirtildiği gibi, ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla, Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin (Balkaya ve Şahin 2003) "Öfkeyle ilgili davranışlar" alt ölçeği kullanılmıştır.

BPSÖ ile ÇBÖÖ arasındaki korelasyon katsayısı $r = 0,49$ 'dur ($p < 0,001$). BPSÖ'nün alt ölçekleriyle (fiziksel saldırıcılık, düşmanlık, öfke, sözel saldırıcılık) ÇBÖÖ'nün "Öfkeyle ilgili davranışlar" alt ölçeği arasındaki korelasyon katsayıları ise sırasıyla şöyledir; 0,40, 0,40, 0,31 ve 0,27. Tüm değerler 0,001 düzeyinde anlamlıdır.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı Buss-Perry Saldırıcılık Ölçeği'nin (BPSÖ) Türkçe formunu oluşturmak ve geçerlik, güvenirlilik çalışmasını gerçekleştirmektir. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda, Türkçe formun, özgün formla aynı şekilde 4 faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür.

Türkçe formun güvenirliliğini belirlemek amacıyla, iç tutarlılık hesaplanmış ve test-tekrar test ve test yarılama yöntemleri kullanılmıştır. İç tutarlılık (Cronbach alfa) katsayısı, tüm ölçek için 0,85, fiziksel saldırıcılık alt ölçeği için 0,78, düşmanlık alt ölçeği için 0,71, öfke alt ölçeği için 0,71 ve sözel

TABLO 3. Toplam Puan ve Alt Ölçeklerden Elde Edilen Puanların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması* (N=220).

	Erkek (n=102)		Kadın (n =118)		t
	X	SS	X	SS	
Fiziksel Saldırıcılık	22,85	6,00	20,38	6,10	3,02*
Öfke	19,27	5,18	20,84	4,85	2,32
Düşmanlık	23,23	5,17	23,74	4,74	0,60
Sözel Saldırıcılık	15,30	3,28	14,42	2,64	2,23
Toplam Puan	82,00	13,17	80,78	11,95	0,72

* $p < 0,001$.

TABLO 4. BPSÖ'nün Güvenirlik Katsayıları ve Ortalama Değerleri (N=220).

	Cronbach α	Ortalama (SS)
Toplam puan	0,85	81,35(12,52)
Fiziksel saldırganlık	0,78	21,53 (6,17)
Düşmanlık	0,71	23,50 (4,94)
Öfke	0,76	20,11 (5,05)
Sözel saldırganlık	0,48	14,83 (2,98)

saldırganlık alt ölçeği için 0,48 olarak belirlenmiştir. Bu bulgular, Buss ve Perry'nin (1992) elde ettikleri tutarlılık katsayıları ile benzer şekilde yeterlidir ve aynı şekilde, en düşük alfa değeri sözel saldırganlık için elde edilendir.

Ölçeğin test yarılama yöntemiyle elde edilen güvenilirlik katsayısı da oldukça yüksektir (tüm ölçek için 0,82). Test-tekrar test güvenilirliğinin, tüm ölçek için 0,97 olduğu ve alt ölçekler için 0,82 (sözel saldırganlık) ile 0,98 (fiziksel saldırganlık) arasında değiştiği belirlenmiştir. Değerler, özgün araştırmada elde edilen değerlerden yüksektir. Buss ve Perry (1992), 9 haftalık arayla gerçekleştirdikleri ikinci uygulama sonucunda, tüm ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin 0,80 olduğu ve alt ölçekler için bu değer 0,72 (öfke alt ölçeği) ile 0,80 (fiziksel saldırganlık) arasında değiştiğini ortaya koymuşlardır.

Ölçüt geçerliğini belirlemek için, Türkçe formun Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin (Balkaya ve Şahin 2003), "Öfkeyle ilgili davranışlar" alt ölçeği ile korelasyonuna bakılmış, iki ölçek arasındaki korelasyonun 0,001 düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir ($r = 0,49$ 'dur ($p < 0,001$)).

Bu çalışmada, sadece fiziksel saldırganlık puanları açısından

bir cinsiyet farklılığı olduğu ortaya konmuştur. Erkeklerin bu alt ölçekten aldıkları puanlar kadınların puanlarından anlamlı ölçüde yüksektir. Buss ve Perry (1992), erkeklerin fiziksel saldırganlık ve sözel saldırganlık puanlarının kadınlarınkinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Fiziksel saldırganlık puanlarındaki farklılığın çok daha büyük olduğu, ancak sözel saldırganlıktaki farklılığın çok düşük olduğu belirtilmiştir. Bu konu üzerine yürütülen çalışmaların hemen hemen hepsinde fiziksel saldırganlık açısından bir cinsiyet farklılığı olduğu belirlenmiştir. Bunlardan bazıları, bu çalışmada da olduğu gibi, bu farklılığın sadece fiziksel saldırganlık boyutunda olduğu sonucuna (Bernstein ve Gesn 1997, Harris ve Knight-Bohnhoff 1996, Williams ve ark. 1996), bazılarıysa, çok düşük düzeyde de olsa, aynı zamanda sözel saldırganlık boyutunda da erkeklerin kadınlardan daha yüksek puanlar elde ettiği sonucuna ulaşmışlardır (Archer ve Haigh 1997b, Archer ve ark. 1995, Meesters ve ark. 1996, Ramirez ve ark. 2001, Williams ve ark. 1996, Nakano 2001).

Özetle, bu çalışma, bulguları ışığında, BPSÖ'nün Türkçe formu özgün formun 4 faktörlü yapısını temsil eder niteliktedir. Bu çalışma, Türkçe formun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmanın en temel sınırlılığı genellenebilirlik boyutundadır. Daha büyük örneklemler ve üniversite öğrencileri dışında katılımcıları da kapsayan bir örnekleme (örn. çocuklar ve ergenlerle) başka çalışmalar yürütülebilir. Tüm sınırlılıklarına rağmen, bu çalışma, ölçeğin Türkçe formunun geçerli ve güvenilir olduğunu ortaya koymakta ve orijinal ölçekteki gibi 4 faktörlü bir yapıyı destekleyen bulgular sunmaktadır. Bu çalışmanın, var olan Türkçe saldırganlık ölçeği açığına ilişkin beklentileri karşılayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Archer J, Haigh AM (1997a) Do beliefs about aggressive feelings and actions predict reported levels of aggression? *Br J Soc Psychol*, 36: 83–105.
- Archer J, Haigh AM (1997b) Beliefs about aggression among male and female prisoners. *Aggress Behav*, 23: 605–415.
- Archer J, Kilpatrick G ve Bramwell R (1995) Comparison of two aggression inventories. *Aggress Behav*, 21: 371–80.
- Balkaya F, Şahin NH (2003) Çok Boyutlu Öfke Ölçeği. *Türk Psikiyatri Derg*, 14(3):192-202.
- Bernstein IH, Gesn PR (1997) On the dimensionality of the Buss/Perry Aggression Questionnaire. *Behav Res Ther*, 35: 563–8.
- Buss AH, Durkee A (1957) An inventory for assessing different kinds of hostility. *J Consult Psych*, 21: 343-9.
- Buss AH, Perry M (1992) The Aggression Questionnaire. *J Pers Soc Psych*, 63: 452-9.
- Buss AH, Warren WL (2000) *Aggression Questionnaire: Manual*. LA: Western Psychological Services.
- Can S (2002) "Aggression questionnaire" Adlı Ölçeğin Türk Popülasyonunda Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. Genel Kurmay Başkanlığı, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Haydarpaşa Eğitim Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Servis Şefliği, yayımlanmamış uzmanlık tezi, İstanbul.
- Cronbach L (1951) Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16: 297–334.
- Eşiyok B, Yasak Y ve Korkusuz İ (2007) Trafikte öfke ifadesi: Sürücü Öfke İfadesi Envanteri'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Derg*, 18 (3): 231-243.
- García-León A, Reyes G A, Vila J ve ark. (2002) The Aggression Questionnaire: A validation study in student samples. *The Spanish Journal of Psychology*, 5(1): 45–53.
- Harris J A (1995) Confirmatory factor analysis of the Aggression Questionnaire. *Behav Res Ther*, 8: 991-3.
- Harris JA (1997) A further evaluation of the Aggression Questionnaire: Issues of validity and reliability. *Behav Res Ther*, 35: 1047-53.
- Harris MB (1996) Aggressive experiences and aggressiveness: Relationship to ethnicity, gender, and age. *J App Soc Psychol*, 26: 843–70.
- Harris MB, Knight-Bohnhoff K (1996) Gender and aggression II: Personal

- aggressiveness. *Sex Roles*, 35(1-2): 27-42.
- Ireland JL, Archer J (2004) The association between measures of aggression and bullying among juvenile and young offenders. *Aggress Behav*, 30: 29-42.
- Lovaš L, Trenková O (1996) Aggression and perception of an incident. *Studia Psychologica*, 38: 265-70.
- Maxwel JP (2007) Development and preliminary validation of a Chinese version of the Buss-Perry Aggression Questionnaire in a population of Hong Kong Chinese. *J Pers Asses*, 88(3): 284.
- Meesters C, Muris P, Bosma H ve ark. (1996) Psychometric evaluation of the Dutch version of the Aggression Questionnaire. *Behav Res Ther*, 34: 839-43.
- Nakano K (2001) Psychometric evaluation on the Japanese adaptation of the aggression questionnaire. *Behav Res Ther*, 39: 853-8.
- O'Connor DB, Archer J, Wu F (2001) Measuring aggression: Self-reports, partner reports, and responses to provocation situations. *Aggress Behav* 27: 79-101.
- Ramirez J M, Andreu JM, Fujihara T (2001) Cultural sex differences in aggression: A comparison between Japanese and Spanish students using two different inventories. *Aggress Behav*, 27: 313-22.
- Ruchkin VV, Eisemann M (2000) Aggression and psychological problems in juvenile male delinquents versus controls in Russia: Alternative ways of "letting off steam"? *Aggress Violent Beh*, 5: 217-5.
- Tsorbazoudis H (2006) Psychometric evaluation of The Greek version of the Aggression Questionnaire. *Percept Motor Skill*, 102(3): 703.
- Vigil-Colet A, Lorenzo-Seva U, Codorniu-Raga MJ ve ark. (2005) Factor structure of the aggression questionnaire among different samples and languages. *Aggress Behav*, 31: 601-8.
- Williams TY, Boyd JC, Cascardi MA ve ark. (1996) Factor structure and convergent validity of the Aggression Questionnaire in an offender population. *Psychol Assessment*, 8: 398-403.

Aşağıdaki her bir maddeyi okuyarak, bu madde sizin için her zaman doğru ise “ Tamamen Katılıyorum ”, genelde doğru ise Katılıyorum ”, emin değilseniz “ Kararsızım ”, genelde doğru değilse “ Katılmıyorum ”, hiçbir zaman doğru değilse “ Kesinlikle Katılmıyorum ” şeklinde işaretleme yapmanız rica olunur.	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Bazı arkadaşlarım benim öfkeli biri olduğumu söylerler					
2. Gerekirse hakkımı korumak için şiddete başvurabilirim					
3. Birisi bana fazlasıyla iyi davrandığında “acaba benden ne istiyor” diye düşünürüm					
4. Arkadaşlarımın görüşlerine katılmadığım zaman bunu onlara açıkça söylerim					
5. Öfkeden deliye döndüğümde birşeyler kırıp dökerim					
6. İnsanlar benim görüşlerime katılmadıklarında onlarla tartışmaktan kendimi alıkoyamam					
7. Zaman zaman bazı olaylara/kişilere yönelik kızgınlığımı uzun süre bitmek bilmez					
8. Bazen başkalarına vurma dürtümü kontrol edemiyorum					
9. Sakin yapılı biriyimdir					
10. Tanımadığım insanlar bana fazla yakın davrandıklarında onlara şüpheyle yaklaşırım					
11. Daha önce, tanıdığım insanları tehdit ettiğim oldu					
12. Çok çabuk parlar ve hemen sakinleşirim					
13. Birisi bana sataşırse kolaylıkla onu itip tartaklayabilirim					
14. İnsanlar sinirimi bozduklarında kolaylıkla onlar hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim					
15. Zaman zaman kıskançlık beni yiyip bitirir					
16. Bir insana vurmanın mantıklı bir gerekçesi olamayacağını düşünüyorum					
17. Bazen hayatın bana adaletsiz davrandığını düşünürüm					
18. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim					
19. Yapmak istediğim birşey engellendiğinde kızgınlığımı açıkça ortaya koyarım					
20. Zaman zaman insanların arkamdan güldüğü duygusuna kapılırım					

21. İnsanlarla sıkça görüş ayrılığına düşerim					
22. Birisi bana vurursa ben de karşılık veririm					
23. Bazen kendimi patlamaya hazır bir bomba gibi hissediyorum					
24. Diğer insanların her zaman çok iyi fırsatlar yakaladıklarını düşünüyorum					
25. Birisi beni iterse onunla kavgaya tutuşurum					
26. Arkadaşlarımla arkamdan konuştuklarını biliyorum					
27. Arkadaşlarım münakaşacı/tartışmayı seven biri olduğumu söylerler					
28. Bazen olmadık şeylere ortada mantıklı bir neden yokken aniden sinirlenir, tepki veririm.					
29. Çoğu insana kıyasla daha sık kavgaya karıştığımı söyleyebilirim.					

BUSS-PERRY SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ (BUSS-PERRY AGGRESSION QUESTIONNAIRE-BAQ)

- (a) Fiziksel saldırganlık (13.,8.,2.,11.,25.,16.,29.,22. ve 5. maddeler);
(b) Düşmanlık (20.,24.,3.,26.,10.,15., 7. Ve 17. maddeler);
(c) Öfke (19.,28.,1.,18.,9.,23. ve 12. maddeler);
(d) Sözel saldırganlık (27.,6.,21.,14. ve 4. maddeler)
9 ve 16 reverse-scored, ters puanlanacak...

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

SAYI : 72

KONU: Etik Kurul İzni

24.03.2017

Sayın; Hazal Burcu ERGÜN

Haliç Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından yapmış olduğunuz başvuru incelenmiş olup Yrd. Doç. Dr. Ayşegül YETKİN' nin danışmanlığında “**Zorunlu Göç Etmiş Etnik Gruplara Mensup Yetişkin Bireylerde Agresyon Eğilimi**” isimli araştırma kurumumuzun 24.03.2017 tarihli toplantısında etik yönden uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof .Dr. Melek Güneş YAVUZER
Etik Kurul Başkan Yardımcısı

EK.Etik Kurul Kararı

TC
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK
KURULU

Yayın Tarihi :10.12.2015
Revizyon Tarihi :25.01.2016
Revizyon No :01
Sayfa No :1 /1

KARARLAR

Tarih: 24 Şubat 2017

Karar No :02

Toplantı Sayısı:03

Hazal Burcu ERGÜN' nün Yrd. Doç. Dr. Ayşegül YETKİN danışmanlığında " Zorunlu Göç Etmiş Etnik Gruplara Mensup Yetişkin Bireylerde Agresyon Eğilimi " konulu çalışması incelendi, yapılan inceleme sonucunda araştırmancının etik yönden uygun olduğuna karar verildi.

ÜYELER

Adı-Soyadı	Alanı	Kurumu	Araştırma ile İlişkisi	Toplantıya Katılma	İmza
Prof. Dr. Abdurrahman EREN (Başkan)	Hukuk	Haliç Üniversitesi Rektör Vekili	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Prof. Dr. Güneş YAVUZER	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Prof. Dr. Kut SARPYENER	Antrenörlük	Haliç Üniversitesi Beden Eğt. ve Spor Yük. Okulu	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Prof. Dr. Filiz AÇKURT	Beslenme ve Diyetetik	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Prof. Dr. Feridun VURAL	Tıp Fakültesi	Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Doç. Dr. Burcu IRMAK YAZICIOĞLU	Moleküler Biyoloji ve Genetik	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Yrd. Doç. Dr. Leman KUTLU (Yürütücü Sekreter)	Ebelik	Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Yüksekokulu	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Yrd. Doç. Dr. İlhan ODABAŞ	Spor Yöneticiliği	Haliç Üniversitesi Beden Eğt. ve Spor Yük. Okulu	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	
Yrd. Doç. Dr. Atilla TEKİN	Psikoloji	Haliç Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi	Var ☐ Yok ☐	Evet ☐ Hayır ☐	

ETKU:10

ZORUNLU GÖÇ ETMİŞ BİREYLERDE AGRESYON EĞİLİMİ

ORIJINALLIK RAPORU

% **12**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **4**

YAYINLAR

% **8**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1

issuu.com

İnternet Kaynağı

% **4**

2

www.turkpsikiyatri.com

İnternet Kaynağı

% **1**

3

Submitted to Afyon Kocatepe University

Öğrenci Ödevi

% **1**

4

hemsireliknew.maltepe.edu.tr

İnternet Kaynağı

% **1**

5

acikarsiv.ankara.edu.tr

İnternet Kaynağı

% **1**

6

www.mavikocaeli.com.tr

İnternet Kaynağı

% **1**

7

www.sbed.mu.edu.tr

İnternet Kaynağı

% **1**

8

turad.org

İnternet Kaynağı

<% **1**

9

Submitted to University of Westminster

Öğrenci Ödevi

<% **1**

www.onlinecreation.info

10

İnternet Kaynağı

<% 1

11

www.universalrg.org

İnternet Kaynağı

<% 1

12

fkip-unswagati.ac.id

İnternet Kaynağı

<% 1

13

Submitted to Haliç Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

14

Submitted to Marmara University

Öğrenci Ödevi

<% 1

15

www.brainmass.com

İnternet Kaynağı

<% 1

16

Submitted to Fırat Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

17

Submitted to Balıkesir Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

18

Submitted to University of Leeds

Öğrenci Ödevi

<% 1

19

www.dcjs.org

İnternet Kaynağı

<% 1

20

kadinvecocuksagligi2016.org

İnternet Kaynağı

<% 1

21

www.kafkas.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

22

acikerisim.deu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

23

succesvolvrijwilligen.be

İnternet Kaynağı

<% 1

24

www.aofdestek.net

İnternet Kaynağı

<% 1

25

cardinalscholar.bsu.edu

İnternet Kaynağı

<% 1

26

Submitted to Istanbul Ticaret Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

27

www.unitedway-weld.org

İnternet Kaynağı

<% 1

28

Oane, Mihai, Florea Scarlat, and Ion N. Mihailescu. "The semi-analytical solution of the Fourier heat equation in beam – 3D inhomogeneous media interaction", Infrared Physics & Technology, 2008.

Yayın

<% 1

29

www.yalova.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

30

Tuzcu, Ayla and Bademli, Kerime. "Göçün Psikososyal Boyutu", Current Approaches in Psychiatry / Psikiyatride Guncel Yaklasimler, 2014.

Yayın

<% 1

ÖZGEÇMİŞ

1993 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. İlköğretim ve lise eğitimini Kemal Hasoğlu okulunda tamamlamıŐtır. Lisans eğitimini 2011-2015 yılları arasında Haliç Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde tamamlamıŐtır. 2015 yılında Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji (Tezli) Yüksek Lisans programına başlamıŐtır.

